

NRK gransker skogen: Alt er ikke i sin grønneste orden

SKUP-metoderapport

Metoderapport, skup 2024

Sakene om skogen er publisert i perioden juni 2022 – desember 2023

Innsendere:

Bjørn Asle Nord (journalist)

Andre Fagernes-Håker (foto og illustrasjoner)

Ragnhild Moen Holø (journalist)

Hannah Amanda Hansen (datajournalist)

Ann-Kristin Mo (journalist)

Astrid Rommetveit (journalist og reportasjeleder)

Christine Fagerbakke, Ronald Hole Fossåskaret og Frode Meskau har bidratt med foto til sakene. Ander Nøkkling har bidratt med digital utvikling.

Journalistene Even Norheim Johansen og Reidar Gregersen har bidratt med nyhets saker i prosjektet.

Kontaktpersoner: Bjørn Asle Nord (bjorn.asle.nord@nrk.no, 90861249) og Astrid Rommetveit (astrid.rommetveit@nrk.no, 95240373)

Redaktører: Kristin Ytre-Arne og Jenny Duesund

NRK Undersøkende redaksjon vest/klimaredaksjonen (med bidrag fra NRK Innlandet)

Lars Hilles gate 30

5008 Bergen

Innhold

Innledning: Skog og bare trær.....	1
Slik begynte arbeidet: Tipset som trigget oss	1
Metoder	2
Metode 1: Domenekunnskap	2
Metode 2: Klassiske innsynsrunder.....	3
Metode 3: Vi lærer av Lisa Röstlund	5
Metode 4: Publisering som metode	6
Metode 5: Våre egne undersøkelser	7
Slik etterprøvde vi skognæringen i Vermedalen	7
To spor som ble forlatt	9
Avvikene som bransjen ikke teller.....	10
Metode 6: Fortellergrep.....	10
Metode 7: Bildebevis	11
Metode 8: Konfronterende intervju.....	13
Motstanden	14
Hvem bestemmer over dataene?	14
Vanskelig å få bukken ut til havresekken.....	15
Frykten blant kildene	16
Etiske vurderinger og utfordringer	16
Konsekvenser	18
Vedlegg 1: Liste over publiseringer	20
Vedlegg 2: Slik bearbeidet vi dataene.....	20

Alt er ikke i sin grønneste orden

NRK har gransket skognæringens fortelling som sier at Norge driver et av verdens mest bærekraftige skogbruk.

- Vi har vist hvordan næringen overser viktige naturverdier når de kartlegger skog.
- Vi har vist hvordan skog med store verneverdier, kan selges med bærekraftstempel.
- Vi har vist hvordan brudd på regelverket sjelden får konsekvenser.
- Vi har vist hvordan kommunene kan tilrettelegge for hogst gjennom å tillate bygging av skogsbilveier, uten å vite hvilke naturverdier som er i området.

Innledning: Skog og bare trær

NRKs klimaredaksjon hadde i lengre tid hatt «vi må gjøre noe på skog» på blokken. Skogen er nemlig hjem for sårbar natur. Skogen er skogbruk og penger. Skog er samtidig sentral som løsning i det grønne skiftet og slik også politikk.

Ingen redaksjoner hadde gravd skikkelig i de norske skogene før. Det var på høy tid å kikke under den grønnkledde drakten. Der vi, inntil nå, bare hadde sett skog og bare trær.

For skogen hadde virket som ugjennomtrengelig for oss, språket knyttet til tematikken var utilgjengelig og uforståelig, forskningen sprikte og var delt i to leire, som gjorde det vanskelig å vite hva som var fakta.

Men så dukket det opp en mulig farbar skogsvei, humpete, kronglete, men i det minste konkret og med noe som kunne fortelle noe større om hvordan skogen tas vare på, midt i natur- og klimakrisen.

Slik begynte arbeidet: Tipset som trigget oss

Skogen dekker 37 prosent av Norges areal. Men nesten all skog er endret av oss mennesker. Verdifull skog forsvinner, nær halvparten av våre truede arter bor i skogene. Skogbruk er det som påvirker skogen mest. Hvem passer egentlig på skogen?

På tampen av 2021 landet et tips med skarpe barnåler i NRKs klimaredaksjon. Eposten kom fra en person i Naturvernforbundet. Tipset handlet om systemet som skal passe på skogen:

De som tjener penger på skogen, vokter samtidig over dens mylder av sårbart liv. Det er et ansvar skognæringen har fått av norske myndigheter. Det går ut på å finne livsmiljøer for de sårbare, truede artene, og så vurdere om disse skal vernes for hogst. Systemet heter miljøregistrering i skog, MiS, og det gis statlig støtte for å gjøre jobben.

Det ble tatt snarveier med dette arbeidet, ifølge tipseren, som viste til en rekke eksempler. Stikkprøver viste angivelig store mangler ved næringens kartlegging, at livsviktig skog ikke ble fanget opp.

I praksis ville det bety at verneverdig skog ble hogd og solgt med næringens eget grønne stempel, PEFC-merket, som bærekraftig.

Kunne dette virkelig stemme? Kunne bransjen hogge skog som ikke skulle vært hogget, og så slippe unna med det? Dette ville vi sjekke.

Tipset virket solid. Men vi ville være uavhengige og gjøre våre egne undersøkelser, prøve å finne en egen metode. Fra første spadestikk virket det vrient å finne et svar det gikk an å sette to streker under – og ikke minst å formidle om dette stoffet.

Selv ikke Økokrim fikk tak på det som skjedde i skogen. Anmeldelsene bare forduftet. Men til slutt fant vi noe, noe også bokstavelig talt med lupe, som viste at alt ikke var i sin grønneste orden.

Metoder

Metode 1: Domenekunnskap

Det første som møtte oss i skogen var en nærmest ugjennomtrengelig jungel av fagord. Å skaffe seg kunnskap ble derfor en viktig og avgjørende metode for oss.

Det er ikke nødvendig å være ekspert, men viktig å forstå for å kunne oppnå tillit, for å kunne stille de rette spørsmålene, for å kunne tenke analytisk, se mønstre, se fortellingen. Og ikke minst: for ikke å bli kildestyrt.

Vi leste rapporter, bøker og forskning. Tusenvis av sider til sammen. Men minst like viktig ble tallrike møter på Teams med forskere, folk fra næringen, eksperter og miljøvernere. Alt for å få bakgrunn og forståelse av hva som skjer i skogen.

Vi så raskt at det eksisterte to konkurrerende fortellinger om skogen i Norge. Fortalt av to leire, begge med fagkunnskap, begge med eksperter og forskning, som de viste til. Dette ble ytterligere forklart av en forsker vi kom i kontakt med, Håkon Aspøy ved Norsk institutt for Naturforskning (NINA). Ifølge Aspøy var det, litt forenklet, slik:

Skogbruket og landbruksmyndigheter satt på ett syn, mens miljøorganisasjoner (og til tider miljømyndigheter) hevdet et annet.

Om skogen råder motsigelser som det er nesten umulig å forstå for utenforstående:

- Norge har mye gammelskog – Norge har lite gammelskog.
- Vi må hogge trærne for å redde klimaet – Vi må la trærne stå for å redde klimaet.
- Det står dårlig til i skogen – Det står bra til i skogen.

Og alt dette er tilsynelatende sant på sitt vis og alt etter hvem du spør, eller hvilke perspektiver du har.

Aspøy mente også at fortellingen om skogen i Norge var udemokratisk, at det var vanskelig å følge debattene om skog: «Du må ha doktorgrad for å forstå språket», sa Aspøy til NRK i en kildesamtale. Han har forsket på skog og det politiske, næringsmessige og akademiske miljøet rundt.

Feltet er gjennomsyret av fagord og et villniss med stammespråk. Hør bare som det ropes i skogen: Hogstklasse, bonitet, livsmiljø, nøkkelbiotop, Siste sjanse, MiS, NiN, MiS-NiN, DN13, polygoner, lavproduktiv, høyproduktiv, naturtypelokalitet, utvalgsmøter, innvalgt og utvalgt,

hogstmoden, produksjonsskog, naturskog, gammelskog, blandingskog, kulturskog, normalskog, planteskog, urskog, plantasje, plukkhogst, flatehogst, gjennomhogst, lukket hogst, Landskogstaksering, økologisk tilstand, foryngelse, markberedning, livsløpstre, død ved, stående og liggende død ved, eldre lauvsuksesjoner, bekekløfter, PEFC, FSC, sertifisering, skogbruksplan, bestand. For ikke å glemme frøtrestilling.

Metode 2: Klassiske innsynsrunder

Vi søkte innsyn bredt i starten. Som om vi skjøt med hagle. Ikke alltid traff vi det vi jaktet på. Etter prøving og feiling og økende kunnskap snevret vi etter hvert inn og spisset søkene mer.

Skogbruksplaner var noe vi trengte innsyn i, fant vi ut. Skogbruksplaner handler om hvordan skogen på den enkelte eiendom skal forvaltes: Hvordan skogen skal hogges, plantes, pleies og dyrkes fram.

Ofte er det skogeiersamvirkene som lager skogbruksplanene, på oppdrag fra skogeiere. Skogeiersamvirkene sin hovedaktivitet er kjøp og salg av tømmer, og de utfører skogsdrift på vegne av skogeierne.

Det er fire-fem store, private skogeiersamvirker i Norge: AT Skog, Glommen-Mjøsen Skog, Allskog, Norskog og Viken Skog. I tillegg kommer staten som skogeier, altså Statsskog, og en rekke mindre bedrifter. Vi søkte blant annet innsyn i deres hogstplaner/skogbruksplaner for eldre skog, eller hogstklasse V, som det heter på fagspråket. Svaret var langt, og ble sendt som et fellessvar fra Norsk Skogeierforbund. I en setning langt nede i eposten, stod det:

«Den informasjonen skogeiersamvirkene har om planlagt hogst utover i 2022, gjelder forretningsforhold, som det vil være av konkurransemessig betydning for skogeiersamvirkene å hemmeligholde.»

Dette svaret skulle vise seg å bli typisk for arbeidet vårt med skogen. Mye informasjon var «privat», og «ikke noe vi som selskap skal gi ut».

Skogen i Norge er eid av grunneiere – altså enkeltpersoner, bortsett fra de områdene som er statlige. Den skiller seg altså kraftig fra andre naturtyper som hav, som noen av oss har undersøkt tidligere. Ingen eier egentlig havet, men skogen på sin side, er privat eiendom. På grunn av allemannsretten har vi alle lov til å ferdes i skog (utmark), men det er altså noen som eier trærne, granene, furuene og eineren. Samtidig: Nær halvparten av de truede artene i Norge lever i skog. Hvem passer på at de blir tatt vare på, hvis det lønner seg å kutte ned trærne, og ingen sier at et område skal vernes?

Ifølge loven skal skogeier gjøre greie for de miljøhensyn som ligger til grunn for tiltak i skogen, slik at offentligheten kan vite. Næringens og myndighetenes svar på dette er den åpne kartdatabasen Skogportalen som ligger i NIBIOS hovedkartløsning Kilden. Den viser informasjon om undersøkelsene som er gjort, uttegnet som såkalte kart-polygoner. Publikum og journalister kan finne informasjon ved å dra seg rundt på kartet og zoome inn på ett og ett område hvor man har funnet natur som er biologisk viktig (både viktig natur man har valgt å ta vare på og viktig natur man har valgt å klargjøre for hogst). Vi ønsket å lage statistiske analyser og få en nasjonal oversikt. For å få til det trengte vi rådata, men via Skogportalen i Kilden var det ikke mulig å laste ned data.

Det er også en annen viktig informasjon som vi savnet i Skogportalen i Kilden:

For-prosessen til det som til slutt blir liggende i Kilden, fungerer slik at når et skogsområde kartlegges, går informasjonen videre til et såkalt «utvalgsmøte». Dette er et møte med flere parter, med ulike interesser, der også skogeier kan påvirke hva som skal settes til side som biologisk viktig skog – og ikke. Informasjon fra disse møtene skal i utgangspunktet være «åpen og dokumentert» (kilde: [NINA](#)).

Men det ligger ikke informasjon fra disse møtene i Kilden-kartet, og heller ikke åpent i andre databaser. På et innsynssvar fra Landbruksdirektoratet, der vi ba om innsyn i slike utvalgsmøter, svarte de: «referatene fra møtene i prosjektgruppa er i utgangspunktet private dokumenter mellom oppdragsgiver(skogeierne) representert ved prosjektgruppa og oppdragstaker. Forespørsel om disse må derfor rettes til disse».

Underforstått: Man må søke spesielt etter denne informasjonen direkte hos skogeiersamvirket (oppdragstaker) for å få innsyn. Fra disse fikk vi etter hvert innsyn i referater fra utvalgsmøtene til spesifikke eiendommer i Seljord og Notodden. Vi fikk til svar at noen av opplysningene var «gamle og mangelfulle», men at de til slutt fant «noe» som kunne være av nytte for oss.

I innsynsbegjæringene viste vi til Miljøklagenemnda. De hadde tidligere slått fast at informasjon om utvalgsmøter var «viktig miljøinformasjon». De besluttet at Viken skog måtte utgi lignende informasjon til Naturvernforbundet etter en klagerunde i 2019.

Hvis det er snakk om bygging av skogsbilveg i et gitt skogsområde, er det imidlertid annerledes. Det gis tilskudd til bygging av slik veg fra det offentlige og da må grunneier innom kommunen.

I saken «Alt er ikke i sin grønneste orden» fikk vi ut en rekke dokumenter fra kommunen fordi det var søkt om tillatelse til å bygge skogsbilvei. Vi fikk også ut dokumenter fra Statsforvalter, fordi Naturvernforbundet hadde klaget på vegplanene og det de mente var dårlige naturundersøkelser. I dokumentene kom det fram at kommunen ønsket at vegen skulle bygges, og at Statsforvalteren avviste Naturvernforbundets klage.

Dokumentene viste at myndighetene lente seg på miljøregistreringene gjort i regi av skognæringen selv, basert på gamle miljødata fra 2007 som gjennom de nye kartleggingene - stikkprøvene drevet fram av NRK - viste seg å være mangelfulle og utdaterte.

I saken «Veiene som forsvinner i tåka» fikk vi innsyn i skogsbilvei-prosjekter over hele landet. Det viste seg at de aller fleste veier bygges slik det søkes om. Det blir sjelden satt i gang nærmere undersøkelser, selv om veiplanene berører sårbar natur som myr, inngrepsfrie områder og lignende.

Så var det pengene. Gjennom 20 år hadde Staten gitt næringen tilskudd for selv å sjekke og passe på det livsviktige miljøet i skogene før hogst. Dette ville vi finne ut av: **Hvor mye dreide støtten seg om?** Vi ba Landbruksdirektoratet om innsyn. Om en totaloversikt. Men, dette fantes ikke.

De hadde ikke en samlet oversikt og dokumentasjon som viste pengebruken, viste det seg. Først i 2014 hadde de begynt å systematisere dette, så tall på pengebruken fra etter 2014 kunne vi få oversendt. Dataene fra før dette lå spredt hos ulike statsforvaltere.

Vi fortsatte å mase på seniorrådgiver Jan-Erik Nilsen. Etter purringer og flere måneders venting fikk en beregning fra han. Tallene han gravde frem viste at skognæringen har mottatt nær 200 millioner i støtte for miljøregistreringene.

Vi kikket også på politiet og rettssystemet: Hypotesen var at «få eller ingen dømmes etter skogbruksloven», og det var det viktig for oss å få sjekket skikkelig.

Det var imidlertid ingen enkel oppgave å skaffe seg oversikt over dommer. Noe ligger i lovdata, men ikke alt. Noe ligger i det enkelte politidistrikt, mens politidirektoratet også kan ha en viss oversikt. Vi valgte å søke innsyn hos hvert enkelt politidistrikt for å være på den sikre siden, i tillegg til at vi sendte et innsyn til politidirektoratet. Vi fikk svar og innsyn av alle, men dessverre harmonerte ikke antall saker fra politidistriktene, med antallet saker fra direktoratet. Det utløste nye sjekkerunder, som tok mye tid. Til slutt lente vi oss på en gjennomgang og ekstrasjekk Økokrim gjorde på spørsmål fra oss.

Det var ingen som hadde blitt dømt for *ulovlig hogst* etter skogbruksloven i Norge. Det forelå én dom, som gikk på *ulovlig bygging av skogsbilveg*. Det viste seg også at sakene sjelden ble etterforsket, men henlagt, fordi politidistriktene enten ikke har kompetanse eller ressurser til å gå etter anmeldelsene. Dette ble datagrunnlaget i saken «Anmeldelsene som forsvant i skogen».

Et siste innsynspor: Få saker ble altså anmeldt og dømt. Men hva gjorde næringen selv? I tråd med PEFC-regelverket skal selskapene selv melde inn brudd på bransjens regler (såkalte «avvik»). Ifølge PEFC Norge, ved Thomas Husum, stod det ganske bra til. Vi regnet derfor med at det ville være enkelt å få dokumentasjon på dette. Overraskende nok hadde ikke PEFC Norge noen oversikt over avvik over tid, slik at vi kunne se endringer. Dermed måtte vi gjøre jobben selv og søke innsyn hos skogeiersamvirkene. Les mer om dette i avsnittet om egne undersøkelser.

Metode 3: Vi lærer av Lisa Röstlund

Det er få som har gransket skogen i Norge. Men i Sverige fant vi en kollega som hadde gjort jobben: Lisa Röstlund i Dagens Nyheter hadde øynet et forsømt område i journalistikken, et sted hun aldri før hadde tenkt på å grave: I skogen. Hun hadde tidligere undersøkt sykehus, skole, oljeselskap, overgrepssaker og høyreekstremer. Men ikke skogen. Sveriges olje. Hun så skogen som bare trær. Skog var skog, trodde Röstlund, inntil hun gravde frem hva som skjer i skogene gjennom rundt 50 artikler i Dagens Nyheter.

Hun skrev også på en bok da vi ble kjent med henne, og vi fikk lese et utkast til denne: «Skogslandet - en gransking», en bok beskrevet som et øksehogg inn i den svenske folkesjelen, en bok som siden vant flere priser, blant disse Guldspaden 2023 for årets bok.

Röstlund var tydelig på hva som har rystet henne mest. "En stor del av skogforskningen finansieres av næringen", påpekte hun.

Lisa gav oss inspirasjon til flere saker, særlig saken om hvordan næringen brøt egne regler uten at det fikk konsekvenser. Hun hjalp oss også til å se paralleller og forskjeller mellom Norge og Sverige. Frontene og debattene var mye de samme, men i Sverige var industrien større og tematikken enda mer ømtålig. Lisa Röstlund opplevde hets og motstand etter sine publiseringer. Skogsindustrierna betalte blant annet Näringslivets medieinstitut 80.000 kroner for å granske henne/avisen. De klarte ikke å påvise noen feil i arbeidet hennes. Da vi publiserte en artikkel om Lisa, ble vi klaget inn til PFU av medieinstituttet. Klagen ble ikke tatt opp til behandling.

Metode 4: Publisering som metode

Det var mange spor inn i skogen som vi ønsket å følge. Skulle vi undersøke alle sporene, publisere funnene gjennom én stor sak/i en konsentrert periode og på den måten få slagkraft? Eller skulle vi ta ut sakene fortløpende for å få tips og nye kilder?

Vi valgte det siste: Å bruke publisering som metode. Dette var noe som også hadde fungert hos Lisa Röstlund. Hun snublet inn i tematikken gjennom en tilfeldig nyhetssak om urbefolkningen i nord som mistet skogen sin. Deretter vokste det på seg og hun publiserte rundt 50 nyhetssaker. Til forskjell fra Röstlund valgte vi å lage færre saker som var større og grundigere.

Publisering som metode har vært en god erfaring. Etter vår første sak, som handlet om Lisa Röstlunds funn, fikk vi mange henvendelser om at vi burde gjøre tilsvarende undersøkelse i Norge.

Da vi publiserte de neste sakene, om lovverket, Vermedalen, Follsjå og skogsbilveiene, fortsatte tipsene å strømme inn, gjennom flere hundre eposter. Vi opplevde at det kom rop om hjelp fra skoger over hele landet:

Hei! Vi trenger hjelp til å passe på Tillerskogen også!

Hei! Det var med stor interesse, og tristhet, jeg på NRK.no leste artikkelen som belyser at anmeldelser knyttet til mulig "miljøkriminalitet" i stor grad henlegges ... Jeg er en friluftsentusiast som er mye på tur i skogene rundt Oslo, primært i Sør og Østmarka. På disse turene har jeg kommet over hogstfelt hvor det er gjort til dels store inngrep i naturen. Blant annet ser jeg ofte det jeg vil beskrive som svært synlige spor etter skogsmaskiner og hogst som bærer mer preg av rasering av skog, enn sunn og fornuftig forvaltning av den. Ofte har jeg stilt meg spørsmål om dette er gjort iht. lover og regler.

Hei NRK skogteamet. Vil bare si takk for at dere gjør et så grundig arbeid om en så komplisert sak. Jeg får tårer i øynene av å se hvor grundig dere har gjort research, og hvor nøye dere har vært med å gi spalteplass til begge sider her. Vet at dette er vanskelig terreng, med steile fronter, og vet hvor vanskelig det er å forklare noe som dette på en lettfattelig måte. Det har dere klart! Jeg tar av meg hatten, og blir utrolig glad av å se at nrk setter av så mye ressurser på tematikken. Takk, og stå på!

Mange tips handlet om det folk mente var regelbrudd og ulovlig hogst. Det var så mange saker at vi måtte la de aller fleste ligge, bortsett fra en, der bildebevisene var sterke. Det dreide seg om hogst i Trøndelag, som rammet den truede elvemuslingen, og der politiet

skrev ut rekordhøye bøter som selskapet bak hogsten nektet å betale. Politiet var også tydelig på at de forfulgte saken og vurderte å “teste ut” lovverket.

Tipsene pekte ofte i samme retning. Skog forsvinner over hele landet, og dem som forsøker å få innsyn i, hindre eller klage på hogstene, kommer til kort. Når skogen er hugget, er det for sent å gjøre noe. Den er tapt for alltid. Mange av dem som har skrevet til oss, uttrykte en stor sorg knyttet til dette.

Vi opplevde at kildene fikk økende tillit til oss i takt med publiseringene. Tilbakemeldingene gikk på kvalitet og grundighet, og at de ble revet med av fortellingene våre. På denne måten gav også publiseringene en ekstra motor. Vi fikk økt motivasjon og nye gode innspill.

Metode 5: Våre egne undersøkelser

Slik etterprøvde vi skognæringen i Vermedalen

Bli virkelige store naturverdier oversett i de norske skogene, slik tipseren fortalte? Selv om naturvernernes kontroll av næringens miljøregistreringer i skogen virket solide, kunne vi ikke lene oss på en aktør med en så åpenbar agenda. Vi bestemte oss for å gjøre noe ingen medier hadde gjort før:

Prøve å gjøre en miljøundersøkelse selv, hvis mulig. En egen sjekk av skognæringens miljøregistrering i skog. Fremfor å sjekke mange skogområder, valgte vi å zoomme inn på en bortgjemt skog inne i landet vårt. En bestemt skogteig, Vermedalen, i Telemark.

- Næringen kartla skogen i 2007. De fant lite viktig natur verd å skåne etter sin miljøregistrering.
- Miljøsidene var uenig og klaget da det ble søkt om å bygge vei for hogst inn i skogen. Store naturverdier var oversett, mente de.
- Statsforvalteren avviste klagen og viste til næringens kartlegging fra 2007. Veien kunne bygges.

Hvem hadde egentlig rett? Gjennom vinter, vår, sommer og høst, jobbet NRK for å finne sannheten.

Gevinsten ved å skarpstille og grave dypt i en skog var at vi da også kunne belyse selve systemet spesielt grundig. Selv om vi ikke kunne slå fast et omfang av en mulig systemsvikt, kunne vi vise huller i systemet.

Den såkalte MiS-metoden skulle ifølge næringen være «objektiv», bare instruksene ble fullt. Nærmest med en oppskrift kunne «selv en rørlegger eller journalist» gjennomføre slike skjematisk registreringer, og komme ut med likt resultat, som en av næringens sentrale folk uttrykte det overfor NRK.

Dermed vurderte vi først å ta et kurs i den metoden, som landbruksmyndighetene arrangerer i samarbeid med næringen. Men vi droppet dette. Vi vurderte det slik at vi ikke ville klare å tilegne oss nok kunnskap og praktiske ferdigheter til å undersøke skogen selv. I stedet endte vi med en metode som delvis måtte formes underveis.

Vi prøvde å finne en uavhengig fagperson til å gjøre jobben for oss. Å kartlegge samme skogteigen på ny og sammenlikne med skognæringens gjeldende, gamle miljødata. Vi fant en fagperson, gjorde avtale, men han trakk seg rett før vi skulle dra i felt (les mer i avsnittet m motstand).

Dermed la vi en ny plan:

- Vi valgte å utfordre næringen ved AT Skog til å sjekke seg selv.
- I tillegg lot vi fagpersoner fra en av deres skarpeste kritikere, konsulentfirmaet Biofokus, gjøre en ny kartlegging.

Da disse hadde vært ute i felt, gjorde vi enda et forsøk på å spore opp en uavhengig tredjeinstans/fagperson (se bolk om motstand). Dette ikke minst for å kunne forstå og vurdere de resultatene og funnene vi nå satt på. Vi fant til slutt en fagkyndig person med lang bakgrunn fra næringen og samtidig medlemskap i Naturvernforbundet; Terje Nordvik. Altså en person med en fot i hver leir, eller hver skyttergrav, om man vil.

Fagmennesket Nordvik var pensjonert, hadde flere tiårs erfaring i faget sitt og følte seg nå fri til å kunne gjøre vurderinger, uten risiko for levebrødet og uten å føle seg bundet. Gjennom en slik innleid fagperson kunne funnene vurderes med faglig tyngde, holdes opp mot hverandre og presenteres med det vi mente ville være stor troverdighet:

Funnene viste tydelig at store naturverdier var oversett.

For at vi og Norvik kunne konkludere, var vi avhengige av gode kart ute i felt. AT Skog og Biofokus leverte sine kart i ulike formater (noe var pdf, noe var rådata), og det viste seg at de hadde undersøkt litt ulike geografiske områder. Dette gav oss utfordringer når kartene skulle sammenlignes og tolkes av vår innleide fagperson. Her spilte NRK-teamets datajournalist en viktig rolle for å kvalitetssikre fakta. Dette skjedde over flere møter på Teams. Da Nordvik var ute i felt, hadde han med seg fine laminerte kart i sekken.

Terje Nordvik med kartene

I saken presenterte vi noen enkle kart som tok fire scroll for leseren å bla gjennom, men mange dagsverk å lage. Det var mange valg med tanke på både tolkning og presentasjon av data.

Åpenhet om metoder og valg er viktig når man viser frem data til publikum. Data er ikke fasit. Bakt inn i alle analyser og datasett ligger det premisser og valg, kanskje til og med noen antagelser. Ekstra viktig ble åpenhet da vi sammenlignet egne og andres undersøkelser i Vermedalen. Skogen er et utilgjengelig tema for folk flest. Både fordi det er krevende å sette seg inn i, men også fordi mye av prosessen rundt MiS/nøkkelbiotoper skjer bak lukkede dører.

Det var viktig for oss å vise svakhetene med metoden og hvilke valg som var gjort, åpent i artikkelen. Derfor laget vi en detaljert metodeforklaring på hvordan vi bearbeidet kartdataene og kom fram til resultatene. Denne ble lagt inn saken, for å vise frem metoden til leserne (se vedlegg 2 eller [klikk her](#)). Vi har i ettertid ikke fått noe kritikk for metoden eller konklusjonene i denne undersøkelsen.

To spor som ble forlatt

I dette prosjektet har vi forsøkt å gjøre flere egne undersøkelser, fordi det har vært viktig å stå på egne ben. Slik har vi kunnet være kritiske til fakta, enten de kommer fra næring, forskere eller miljøorganisasjoner.

Men egne undersøkelser leder ikke bare til svar vi kan bruke - de leder også til ting vi kan utelukke. To ganger har vi startet undersøkelser som vi deretter har lagt bort:

Jakten på en nasjonal oversikt:

En forsker ønsket å gjøre en analyse hvor hun ville sammenligne MiS-dataene med den såkalte Landskogtakseringen (overvåkning av all norsk skog). Målet var å finne ut: Har skognæringen satt til side nok skog gjennom ordningen med MiS-registrering? Forskeren kom til kort da hun ikke fikk ut dataene hun trengte til analysen.

NRK ville forsøke å gjennomføre forskerens analyse, da dette kunne gi en indikasjon på hvor godt MiS-systemet fungerte, totalt sett. Gjennom innsyn og tett dialog klarte vi å få alle MiS-data fra Landbruksdirektoratet (les mer i avsnittet om motstand).

Men analysen førte ikke frem. Vi forstod at datagrunnlaget ikke kunne gi oss et tydelig nok svar for leseren. Landskogtakseringen tar for seg hele landet, mens MiS-registrering har en sterk geografisk skjevhet til der skognæringen har vært aktiv (dvs. mye aktivitet på Østlandet og i Trøndelag, mindre på Vestlandet).

Fordi vi etter hvert fikk god domenekunnskap, kunne vi selv gjøre vurderinger knyttet til analysen. Dataene var krevende å sammenligne og vi valgte derfor å droppe analysen som forskeren hadde tipset oss om.

Vi forsøker å gjenskape Sabimas undersøkelse:

Vi fant en undersøkelse gjort av Sabima i 2011 hvor de viste at søknader om å bygge skogsbilveier manglet viktig informasjon om naturverdier. Flere pengetildelinger fra kommunene ble gitt på grunnlag av lite dokumentasjon. Mange byggesaker ble blant annet behandlet uten kart.

Vi ville gjenskape undersøkelsen for å se om det hadde skjedd en endring fra 2011 til i dag. Sabima hadde søkt innsyn hos fylkesmennene og vi gjorde det samme: Vi søkte om innsyn hos Statsforvalterne i alle norske kommuners behandling av søknader om å få bygge skogsbilvei. Vi hadde deretter et møte med de ansvarlige for skogsbilveier i Landbruksdirektoratet. Da forstod vi at våre innsyn ikke fanget opp alle relevante dokumenter: Vi hadde søkt om innsyn gjennom Statsforvalterne, og disse fikk ikke oversendt all informasjon fra kommunene. Om vi nå skulle gått nye runder og bedt samtlige norske

kommuner om innsyn (i dokumenter som måtte leses manuelt) ville jobben blitt svært tidkrevende.

Avvikene som bransjen ikke teller

Vi klarte ikke å telle total MiS eller å gjenspeile Sabimas undersøkelse fra 2011. Men jakten på skognæringens egne rapporter om regelbrudd regnet vi med ville være enkel: Skognæringen følger et sett med regler, kalt PEFC. Et brudd på reglene kalles «avvik» og bransjen skal selv rapportere dem inn og reagere.

Vi kontaktet PEFC sin mann i Oslo, Thomas Husum. Han kunne fortelle at det stod bra til i skognæringen mtp avvik. Vi ville ha dokumentasjon som viste dette, og helst hvordan bransjen hadde forbedret seg over tid. Til vår overraskelse hadde ikke PEFC oversikt over bransjens brudd på egne regler.

Vi bad derfor hvert enkelt skogeierssamvirke om innsyn. Vi sendte samme forespørsel til alle samvirkene og fikk tilbake svært ulike oversikter. Noen var detaljerte, andre var overordnede. Å samle avvikene deres for en felles opptelling var krevende. Vi publiserte til slutt en oversikt som viste at skogselskapene gang på gang hadde hogd skog som ikke skulle vært hogd, uten å miste bærekraftstempelet. Oversikten var ikke komplett, men vi vurderte den likevel som viktig å få ut: Den oversikten som NRK hadde laget, hadde bransjen og PEFC Norge selv aldri laget. En bedre oversikt enn vår, fantes faktisk ikke.

Metode 6: Fortellergrep

I fortellingen «Kampen for de unike skogene» avslørte vi hvordan verneverdig skog ble hogd – tømmeret ble senere solgt med bransjens bærekraftstempel. I tillegg dokumenterte vi hvordan næringen i praksis kartlegger – og i dette tilfellet også med innleid kartlegger uten formell utdanning som biolog.

I denne seriens mest leste sak, med en halv million sidevisninger, krysset vi et journalistikkens mest kraftfulle verktøyer - fortellergrep – med noen klassiske undersøkende metoder. Nesten alle sakene våre har elementer av grep fra fortellende journalistikk. Men i denne saken dyrket vi det kanskje aller tydeligst.

Mens undersøkelsen ble fortellingen i «Alt er ikke i sin grønneste orden», gjorde vi det omvendt med «Kampen for de unike skogene». Der gav fortellingen og rekonstruksjonen avsløringen.

Den undersøkende journalistikken går opp **systemspor**. Dette krever tydelig formulert overordnet hypotese for å kunne avdekke misforhold. Samtidig, for ikke å ende opp med å formidle research, må også ideen for selve fortellingen utvikles og jobbes med helt fra startgropen. For alle de større sakene jobbet vi parallelt fra idestadiet med et **fortellerspor**.

Vi jobbet ut fra start med bevisstheten om forskjellen på undersøkende og fortellende journalistikk i bakhodet, for også å minne oss selv på at research måtte gå i begge disse to sporene: Konkret: Samtidig som vi jaktet i systemsporet etter dokumenter, data og ren informasjon, jaktet vi menneskelig erfaring/karakter(er), bevegelse/handling, visuelle situasjoner som gav scener, fortellende detaljer.

Slik ble det mulig for oss å “gifte” sjangrene, som i noen tilfeller kan stå i veien for hverandre. Vi slapp å komme halsende etter for langt ut i løpet med spørsmål rundt hvordan alt skulle fortelles med en rammefortelling som anskueliggjør systemsvikten.

For å kunne fortelle fengende og treffe bredt trengs det en knadd og skarpstilt idé for selve storyen, i den betydning at den handler om noe grunnleggende for oss mennesker. Vi jaktet en universell knagg, en link til noe større, den allmenngyldige følelsen som på et vis får saken til å angå oss alle. For fortellersporet jobbet vi oss frem til enkeltord, som vi manøvrerte etter. De universelle følelsene som dypest sett traff oss i denne saken, de to ordene/følelsene, var ødeleggelse og tap.

Biologens kamp for de verdifulle skogene og hans funn av en antatt utdødd bille i hogstavfallet gav oss rammefortellingen. Men rammeverket, grovstrukturen, på plass gikk det smidig å smelte inn informasjon, dokumenter og data.

Ved hjelp av tidslinje fikk vi oversikt over historikken for hendelser, kartlegginger, og relevante data om disse omstridte skogene.

Tidslinjen avdekket stadig nye brikker med informasjon, som kunne vise sammenhenger. Vi kan kalle dette en puslespill-metode. Bit for bit, sekvens for sekvens, skrus historien sammen. Follsjå hadde vært i nyhetsbildet før. Men helheten vår tegnet til slutt et avslørende bilde; hvordan verneverdig skog faktisk kunne bli solgt med bransjens bærekraftstempel.

Et dokument ble sentralt: Et tre siders møtereferat fra skognæringens aktører fortalte hvordan de hadde gått frem for å sjekke verneverdier i Follsjå-skogene. Dette viste seg å være det eneste som fantes av dokumentasjon av næringens kartlegging. De hadde altså ikke registrert noen artsfunn eller laget rapport om sin kartlegging. Referatet inneholdt et kart som viste hvordan næringens innleide fagperson snevret inn området med store verneverdier.

Noe av det skarpeste fortellergrepet viste seg altså å bli vår tilstedeværelse. Det kan også i dette tilfellet sies å være både fortellende og undersøkende metode, i kombinasjon, og noe som gjennomsyret flere av sakene våre: En tankegang om at vi skal komme oss ut, være der det skjer, se selv, så sant det er mulig.

Dette gir nerve og dybde i måten historien blir formidlet på. Men i seg selv så kan jo det å være øyenvitne være både dokumenterende og avslørende. Det leder oss over til en av klima- og miljøjournalistikkens viktigste og kraftigste metoder, slik vi har erfart det.

Metode 7: Bildebevis

Klima- og miljøjournalistikkens store utfordringer er utilgjengelighet og usynlighet. I mange tilfeller kan det ikke settes to streker under svaret heller. Dette øker behovet for å gjøre ting forståelig. Det ser vi gjennomgående i nesten alle våre større saker. Dette krever bevissthet og ikke minst evne til å krysse sjangre.

Klima- og miljøsakene trenger nesten alltid mer enn gravingens grunnmur og fortellingens føtter. I tillegg trengs et bein med forklarende journalistikk. For å forstå, må vi ofte se. Og, det er noe med det, du tror det ikke før du får se det. Klima- og miljøjournalistikken trenger stor visuell slagkraft.

Den pedagogiske tilnærmingen er rendyrket i saken «Veiviseren til de siste skogene». Før vi startet prosjektet så selv ikke vi forskjellen på plantet skog og gammel naturskog – skog som i minst mulig grad er påvirket av oss mennesker og rik på mangfoldig liv. I denne saken er hovedpoenget gjennom bilder og illustrasjoner å vise denne forskjellen. Det er viktig for å vise leseren hva som faktisk står på spill i naturen, slik vi rendyrker i denne saken.

I tillegg til forståelighet fungerer bildene som dokumentasjon og noen ganger rene bevis. Det var tilfellet da vi rykket med biologen til Follsja for å se hva som hadde skjedd. Bildet i det han ankom hogstflaten og tok seg fortvilet til hodet, ble definerende for «Kampen for de unike skogene».

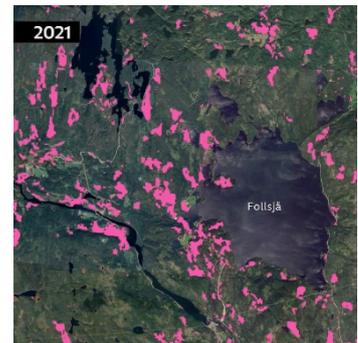
NRKs fotograf brukte mye tid med biologen og fikk slik tillit. Det resulterte i flere lange skogturer der han viste NRK hvorfor dette betyr noe for han. Skogen og naturen får også slik sin stemme. Ikke bare mennesker som prater og mener.

Ofrene eller noen av karakterene er kanskje en liten bille, som i «Kampen om de unike skogene». Her ble en tidligere antatt utdødd bille, dokumentert av NRKs fotograf.

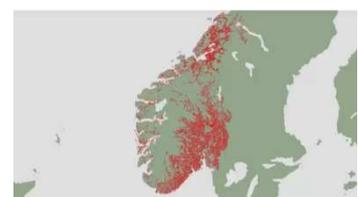
I «Alt er ikke i sin grønneste orden» spilte et bestemt bilde en viktig rolle, både som bevis og fortellergrep: På den femte og siste turen til Vermedalen var vi sammen med biologen som først varslet om de oversette naturverdiene. Hun hadde gjort funn av en liten sårbar truet lavart, en knert, rimnålen, en millimeter liten, men stor nok til å sette hogst på vent.

Næringen hadde sett etter den – men ikke funnet den. Biologen vi dro med fant rimnålen i høystakken raskt. Vår fotograf dokumenterte den: Som fortellergrep ble den én millimeter lille arten en slags helt, en motor, en metafor, lille David mot Goliat, hogstmaskinene.

I saken «Kampen for de unike skogene» brukte vi også visuelle data, satellittbilder fra Global Forest Watch, som viste hvordan skog forsvant, bit for bit, år for år. I saker om naturtap er slike grep viktige, for å vise totalen. For folk på bakken kan hvert enkelt

Hver fjerde vei i Norge er skogsbilvei.

Bildene viser det 478 år gamle treet "Gamla", Sigve Reiso i Follsja, rimnålen i Vermedalen, satellittbilde med skog som forsvinner og kart med norske skogsbilveier.

inngrep virke lite. Satellittbildene ble i forkant grundig sjekket med eksperter på slike overvåkningsbilder.

Dette var også tanken i fortellingen om skogsbilveiene. Vi måtte vise totalen av slike veier, siden hver enkelt av veiene var relativt korte. Vi startet på én vei og zoomet ut til totalen. Til slutt la vi alle norske skogsbilveier sammen, og endte opp med en vei som strakk seg rundt hele jordkloden – og enda litt til.

Metode 8: Konfronterende intervju

Dokumentasjonen vi hadde samlet opp til fortellingen «Kampen om de unike skogene», spesielt møterefateret fra næringen, ble til slutt brukt i et annet klassiske metodegrep: Konfrontasjons-intervjuer.

Det var tid for å snakke med mannen næringen hadde leid inn til å sjekke verneverdiene i Follsja-skogene. Vi klargjorde agendaen på forhånd. Noen spørsmål ble sendt i epost og vi tydeliggjorde at Teams-intervjuet ble tatt opp på lyd.

I løpet av dette intervjuet forteller mannen næringen omtalte som en “uavhengig og dyktig biolog” at han ikke var utdannet biolog. Biolog er ikke en beskyttet tittel. Mannen bekreftet også at han på vegne av næringen i løpet av 23 år må ha tatt over tusen slike konsulentoppdrag.

I intervjuet kom det frem helt ny og avslørende informasjon. Blant annet at oppdragsgiverne ikke ønsket en rapport fra kartleggingen hans.

Til slutt konfronterte vi Norskogs daværende skogsjef og fikk bekreftet at tømmer fra det verneverdige området var solgt med bærekraftstempel:

NRK: – Dette tømmeret fra Vikåsen, er det solgt med PEFC-stempel, næringens grønne garanti?

Bergsaker: – Ja.

I saken om «Veiene som forsvinner i tåka» la vi frem dokumentasjon for Vang Almenning sin leder, Magne Svenkerud. Han tilbakeviste at det var myr i området hvor skogsbilveiene skulle bygges, men etter at vi viste ham kart over området ble vi enige om at det var myr der.

Svenkerud mente også at det ikke var gammelskog i området, men to uavhengige biologer som NRK fikk til å studere gamle flyfoto (fra 1947) mente at det faktisk var noe gammelskog i der.

Svenkerud forsikret om at en biolog som tok oppdrag for Vang Almenning hadde gått over området som veien skulle bygges. Vi tok kontakt med denne biologen, men det viste seg at han ikke hadde undersøkt området på noe tidspunkt, verken i forbindelse med veibyggingen eller tidligere.

Mens vi skrev manuset til «Alt i sin grønneste orden» bestemte vi oss for å konfrontere AT Skogs innleide biolog på ny. I skogen i Vermedalen møtte vi ham sammen med

oppdragsgiveren fra skognæringen. Nå treffer vi han på Teams, han er hjemme og alene med oss i møtet. Han sier da blant annet:

“Ved befaring i felt er mellom barken og veden-situasjonen noen ganger ganske frustrerende. Og det var det vi så oppe i Vermedalen”.

Til syvende og sist er det grunneier og skogsamvirket som må gjøre en vurdering om det skal bli frivillig vern der oppe, presiserte han, men biologen kom nå likevel med krystallklare vurderinger og synspunkter. Han slo fast: Miljøverdiene er store på skogteigen – **det blir feil å bygge skogsvei. Området bør gis høy prioritet for vern.**

Motstanden

Hvem bestemmer over dataene?

En skogforsker fortalte oss at hun i lengre tid hadde forsøkt å få ut oversikt/data som viste alle skogområder som var MiS-registrert, og satt til side for ikke å bli hugget. Hun fikk ikke ut noe data og forstod ikke hvorfor. Vi ble oppfordret til prøve samme innsyn. Det gikk ikke langt tid før vi erfarte at dette var kronglete:

Vi sendte innsynsforespørsel til både Landbruksdirektoratet (Ldir) og NIBIO, da det var uklart for oss hvem som var rett instans.

Ldir foreslo at vi kunne henvende oss til NIBIO og be dem ta på seg et oppdrag. De viste også til at dataene allerede er offentliggjort via Skogportalen Kilden som er drevet av NIBIO.

På den andre siden svarte NIBIO at vi måtte henvende oss til Ldir da det er de som eier dataene.

Her var vi rådville. Skogportalen Kilden som Ldir henviste oss til var ikke et alternativ som dekket våre behov. Det er et system som kan vise frem MiS-data, men på innsnevrede geografiske områder. Det var ikke mulig å betrakte datasettet på et nasjonalt nivå. Det var heller ikke mulig å laste ned rådata slik at vi kunne gjennomføre selvstendige analyser på nasjonalt nivå. Sammenstillingen vi ba om var også ifølge Ldir vanskelig å lage. De hadde ikke de nødvendige data som skulle til.

Etter mange møter og e-postutvekslinger skiftet vi strategi og ba om et nytt møte der vår datajournalist deltok. Målet var å trygge saksbehandler på at vi hadde kompetanse til å behandle dataene på tross av at vår opprinnelige innsynbegjæring var noe urealistisk. Hun stilte åpne spørsmål om databasen for å bli kjent med systemene og bevisstgjort på potensielle feilkilder. For henne var det viktig å på forhånd ha opparbeidet nok domenekunnskap om skog til å vise saksbehandler at dataene ville på behandlet med korrekt varsomhet. Utfallet av dialogen var at vi fikk tilsendt hele databasen for MiS på nasjonal basis.

Proessen med å få ut data ble langdryg, og noe av dette må NRK ta på egen kappe. Ldir kunne imidlertid kommet oss bedre i møte og foreslått alternativer til å lage sammenstillingen som forskeren og NRK først bad om. Ifølge Miljøinformasjonsloven skal man gi «veiledning i å utforme kravet på en måte som gjør at det kan behandles».

Vanskelig å få bukken ut til havressekken

Målet var å få skognæringen med på å sjekke sine egne kartlegginger av viktig natur. Det skulle bli en lang og kronglete vei: Mai 2022 deltok tre fra NRKs skogteam på et spesielt møte med AT Skog på Teams. AT Skog stilte med konsernsjef Anders Roger Øynes og direktøren for bærekraft og samfunnskontakt Simon Thorsdal.

Vi redegjorde for prosjektet og ønsket om å sjekke hvordan næringen kartlegger miljøverdiene i skog. Vi forklarte at valget hadde falt på en bestemt skogteig, Vermedalen i Telemark, og at vi forsto det sånn at AT Skog var ansvarlig for de 15 år gamle gjeldende miljødataene herfra. Vi ønsket å få gjennomført stikkprøve i skogområdet, gjort av fagpersoner uten bånd til næringen. Samtidig ønsket vi også å ha næringen med på å sjekke seg selv. Vi ville, om mulig, prøve å sammenlikne disse kartleggingene.

Bærekraftsjef Simon Thorsdal uttrykte spesielt skepsis til enkelte biologer, i tilfelle vi skulle bruke disse i en ny kartlegging. Vi tydeliggjorde for Thorsdal og AT Skog at de ikke burde legge føringer for hvordan NRK skulle gjennomføre dette prosjektet.

AT Skog svarte verken ja eller nei på vårt spørsmål om de ville gjennomføre en ny kartlegging sammen med oss. Gjennom hele fire måneder prøvde vi deretter å få dem med. Her er vår kontakt kronologisk:

- Tre av NRKs journalister hadde 24. mai 2022 møte på Teams med AT Skog med spørsmål om de var villige til å gjennomføre en ny kartlegging i Vermedalen, både med tanke på å sammenlikne med registreringen gjort i 2007, og på det tidspunkt med en annen part som skulle kartlegge i samme område. AT Skog gav ikke noe bekreftende svar i dette møtet.
- Ny epost 10. juni.
- Ny epost 15. juni.
- På forsommeren hadde vi også en telefonsamtale med Simon Thorsdal i AT Skog, der han gav signal om at en ny kartlegging kunne gjøres i august. Siden hørte vi ingenting mer om det.
- 13. august møtte vi Thorsdal i Elverum og gjentok vårt spørsmål om de ville stille for å kartlegge på ny.
- 15. august sendte vi ny e-post og gav AT Skog en siste frist til 15. september.
- 8. september kom svar fra Simon Thorsdal om de skulle få til kartleggingen i Vermedalen. 16. september 2022, dagen etter fristen vi satte, kunne de møte oss i denne omstridte skogen.

Også i «Veiene som forsvinner i tåka», om skogsbilveien, var det vanskelig å få næringen med ut og i tale. Det tok lang tid og mange henvendelser før vi fikk til en avtale med Magne Svenkerud i Vang Almanning. Vi tok kontakt for å få en avtale 6. februar, men fikk ikke til noen avtale før 31. mars. Denne ble avlyst på grunn av sykdom. Først 11. april fikk vi gjennomført et møte.

Frykten blant kildene

Flere av kildene vi var i kontakt med, som biologer og naturvernere, fortalte om ubehagelige situasjoner og kommentarer i møte med skognæringen. Blant disse var biolog Hanne Haugen, som første gang hun tok med NRK i skogen i Vermedalen, ville bruke “bakveien” og ikke krysse forbi grunneierens hus.

Denne frykten kom aller tydeligst til syne da eksperten vi først hadde fått ja fra til å kartlegge skogområdet på vegne av NRK trakk seg. Det skjedde bare uker før vi skulle reise til Vermedalen.

Dere må prøve å finne en annen person enn meg til å ta befaringen i Vermedalen (...) Jeg er klar over at dette er en fagkonsultasjon, men etter å ha tenkt en del og snakket med folk på både skog-og miljøsidene, er det klart at dette rett og slett ikke er smart for meg (...) Å fremstå som fagbiolog i Vermedalen er risikabelt for mine virksomheter, rett og slett.

Eksperten vi til slutt fikk med oss, stilte fordi han var pensjonist og endelig våget. Han viste oss en t-skjorte med et tre pyntet med slengbemerkinger som ofte kom i diskusjoner om skog: Mafiavirksomhet, miljøfreak, cowboy, byfiser, overgrep. Skogen var utvilsomt et felt med steile fronter.

Også i saken om skogsbilveien i Innlandet («Veiene som forsvinner i tåka») opplevde vi kilder som ikke våget å stå frem. Vi snakket med mange som mente mye om byggingen av veien. Mange var kritiske, men ingen ville fortelle om det offentlig. Vi hadde en avtale med en person med interesser i området, men hen trakk seg rett før vi skulle møtes. En annen person mente mye, men hadde lovet ektefellen at hen skulle ta vare på helsa og at belastningen med å stå fram ville bli for stor i denne saken. Flere av dem vi forsøkte å få tak i svarte aldri på våre henvendelser.

Tette bånd i kommunen hvor skogsbilveien skulle bygges, gjorde det krevende for oss underveis. Folk hadde allerede snakket sammen. Folkene på Landbrukskontoret og Vang Almanning visste hva vi hadde snakket med dem om. Landbrukskontoret selv sier at de jobber «for næringa».

Publiseringen av saken om skogsbilveiene skapte mange reaksjoner med trusler om advokater, kringkastingsrådet og PFU. Ingenting av dette ble realisert.

Etiske vurderinger og utfordringer

Mange av tipsene vi hadde fått, og som var selve grunnlaget for at vi satte i gang med hele skog-komplekset, kom fra kilder fra den «ene siden» - og begge (flere) sider i debatten kunne sies å drive med “cherry picking”, altså plukking av fakta som støttet deres syn på saken.

Det var derfor flere strategier som ble viktig helt fra start:

Vi måtte stå på egne bein, helt og holdent, og ha en distanse til *alle* kildene. Tvinge oss selv gjennom hele prosjektet til å “tenke sjæl”.

Vi fikk mye dokumentasjon fra kilder, men det ble likevel viktig for oss å selv søke innsyn og slik få dokumentasjon på egen hånd. Vi måtte hele tiden tenke på at overleverte dokumenter sier mye – men vi kunne for eksempel ikke være sikre på å få alt.

Vi måtte skaffe oss «uhildete», eksterne faktasjekkere, som vi visste hadde nok innsyn og kunnskap til å kunne være kritiske mot begge sidene i skogen, både den såkalte miljøsidene, og den såkalte næringsvidene. Vi var også nødt til å se på denne todelingen med en viss skepsis og distanse, for når vi gikk lengre inn i materien så vi at det var flere nyanser her enn det det kunne synes ved første øyekast.

Et annet viktig prinsipp var dette: Vår tids to store kriser, naturkrise og klimakrise, var utgangspunktet vårt. Vi skulle angripe skogen med *naturen*, og *hensynet til natur/miljø/klima*, som utgangspunkt. I en stor del av undersøkende journalistikk finnes en svak part, et menneske som er utsatt for overgrep fra samfunnet eller systemet.

I vår sak var det selve naturen, og især de *utrydningstruede artene*, som var den svake part. De ble på den måten også “hovedpersoner” i historiene. Dette diskuterte vi mye. Fantes det fallgruver her, som vi ikke hadde tenkt på, rent etisk? For eksempel når “hovedpersonen” er stemmeløs? Hvem skulle tale den svake parts sak, da? Hvem er motstemmene?

Pressens etiske regelverk tar heller ikke høyde for, slik vi ser det, slike aspekter ved klima/miljø-journalistikken. I VVP ligger det implisitt at den svake part er et menneske, som kan tale sin sak, eller har andre mennesker i ryggen som har opplevd det samme.

Et viktig etisk prinsipp i journalistikken er å ta med all relevant informasjon. Noen mente at vi kunne lagt mer vekt på hvor viktig skognæringen er, med tanke på arbeidsplasser og inntekter. At dette kunne forsvare og forklare brudd på reglene når skog hogges. Vår vurdering var at dette ikke var like relevant: Utgangspunktet for vårt prosjekt var å granske *hvordan* skogbruket tok vare på verdifull natur og fulgte sine egne regler.

Bruk av egen ekspert: I saken «Alt er ikke i sin grønneste orden» endte det opp med at vi fikk to “ytterpunkter”, AT skog og Biofokus, til å gjøre nye undersøkelser. Vi fant imidlertid ut at vi trengte en (så) nøytral (som mulig) fagperson til å vurdere funnene som ble gjort. Valget falt på trønderen Terje Nordvik. Han er utdannet både innen skogbruk og biologi. Det spesielle med Terje Nordvik, var at NRK lønnet ham for å gjøre denne jobben. Han måtte reise fra Trøndelag og brukte flere arbeidsdager i felt og med etterarbeid.

Nordvik gikk fra å være kilde, til å bli en betalt oppdragstaker, med NRK som oppdragsgiver. Dette var vi åpne på i saken, slik at leseren var informert.

Det var viktig å tenke grundig gjennom de etiske sidene ved å ta et slik grep: Ville Nordvik føle seg presset til å komme med konklusjoner som var fordelaktige for oss? Kunne han ha en agenda eller bakgrunnshistorie som kunne skape debatt etter publisering, om våre metoder og ikke om saken?

Nordvik ble en sentral og synlig person i saken vår, brukt som en slags “fagdommer” over det som kom fra Biofokus og AT Skog. Det var derfor viktig for oss å gjøre en grundig bakgrunnsjekk av ham. Vi snakket med en rekke personer som kjente bakgrunnen hans. Selv

var Nordvik åpen, blant annet om at han var medlem av Naturvernforbundet. Han fortalte også at han hadde arbeidet for skognæringen, som biolog, gjennom en hel karriere.

Vi fikk ingen reaksjoner på at vi brukte Nordvik på denne måten, og ved hans faglige integritet, verken underveis i arbeidet eller etter publisering. Mannen var hel ved.

Det var første gangen vi gjennomførte en slik undersøkelse. I ettertid ser vi at vi kunne vært enda tydeligere på akkurat *hvor* i terrenget de to partene skulle undersøke, feks gjennom kartkoordinatorer. Det var Nordvik som påpekte dette, etter at undersøkelsene var gjort. Resultatet ble at områdene Biofokus og AT Skog hhv undersøkte, ikke sammenfalt 100 prosent. Likevel mente Nordvik at kartleggingene kunne sammenliknes. Fordi det mest omstridte området på skogteigen sammenfalt, var det fullt mulig å komme til et resultat.

Det har vært krevende å navigere i de mange begrepene som brukes i skogdebatten. Det er ikke et felles språk rundt skogen i dag, og de to sidene i debatten ordlegger seg ulikt. Derfor har vi hatt et bevissthetsnivå rundt begrepsbruken; vi trenger å skrive forståelig, men språket skal også være korrekt. Vi har ikke ønsket at språket vårt skulle skape debatt om våre metoder, men om innholdet.

Konsekvenser

NRKs ett år lange gransking av skognæringens kartlegging av naturverdier, «Alt er ikke i sin grønneste orden», og en serie andre artikler bidro i mars 2023 til at et samlet storting reagerte. [Gjennom et enstemmig vedtak](#) ba de regjeringen reagere:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå dagens metode for innsamling, registrering og kontroll av viktige naturverdier i norsk skog, og vurdere tiltak for å sikre at intensjonen med miljøregistrering er ivaretatt, og at miljøregistreringen har tilstrekkelig kvalitet.»

«Det er viktig å få mer kunnskap om, og vurdere nye tiltak for, å ivareta intensjonen ved miljøregistreringen og unngå svakheter i måten miljøverdier blir kartlagt og registrert på i norske skoger. For å styrke tilliten og kvaliteten til miljøregistreringene kan det for eksempel være behov for økt uavhengig kontroll av miljøkartleggingen og registreringen, og økt kompetanse benyttet i kartleggingen.»

Og kanskje ble skogen i Vermedalen foreløpig reddet, som følge av NRKs journalistikk. Rett før artikkelen «Alt er ikke i sin grønneste orden» ble publisert, fikk vi beskjed fra skogeiersamvirket om at skogeier hadde bestemt at skogen ikke skulle hugges.

Da NRK i april 2023 gjennom saken «Kampen om de unike skogene» avdekket at verneverdig skog ble hogd og tømmer solgt med bransjens bærekraftstempel, reagerte seks politiske partier og krevde [handling fra regjeringen](#). Budskapet var: Det haster med å sjekke hvor godt næringen passer på skogens sårbare liv. Senterpartiets Siv Mossleth slo fast:

«Saken viser at kartlegging av natur og dermed skog må forbedres.»

Høyres Mathilde Tybring-Gjedde fulgte i september 2023 opp stortingets enstemmige vedtak og marsjordre til regjeringen med et skriftlig spørsmål:

«Hva er status for denne gjennomgangen, når vil regjeringens vurdering om nye tiltak legges frem for offentligheten og/eller Stortinget, og hvem har ansvar for å foreta gjennomgangen?»

Landbruksministeren svarte at Landbruksdirektoratet har fått i oppdrag å sette i gang en feltkontroll som følge av stortingets enstemmige oppfordring.

«Direktoratet har utarbeidd eit opplegg for å evaluere miljøregistreringane. Det er lagt opp til at feltarbeidet skal starte i 2024. Forskarar ved Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) vil gå gjennom kunnskapsgrunnlaget bak opplegget for registreringane. Eg vil komme tilbake til Stortinget på egna måte når desse tiltaka er utførte.»

Sakene fra Follsjå og Vermedalen ble vist frem da næringen samlet seg på skogkonferansen.

Da hundrevis av deltakere fra skognæringen 7. september 2023 samlet seg til konferansen Skog satte NRKs serie av artikler dagsorden for innholdet. Flere av våre saker fylte storskjermene under foredrag.

I oktober 2023 kom [Økokrim med en omfattende rapport](#). Den bekreftet våre funn: Den slo alarm om at verneverdig skog blir hogget ulovlig i Norge, at skadene er alvorlige, og at den ulovlige hogsten svært sjelden får konsekvenser. Den slo også fast at det knapt finnes offentlig tilsyn med skogen. Økokrim kritiserte også lovverket, som også er ment å beskytte sårbar natur. I rapporten viste de til at forskere, naturvernere og medier har påpekt “vesentlige svakheter” ved skogforvaltningen.

Vedlegg 1: Liste over publiseringer

Listen viser nettsakene som er laget i dette prosjektet. Flere av sakene er også publisert på radio og tv.

Oppstarten:

- Kvinnen som gransket skoglandet: www.nrk.no/klima/xl/den-svenske-journalisten-lisa-rostlund-gransket-skogen-og-industrien.-1.15974315

Lovverket og bransjens PEFC-ordning:

- Anmeldelsene som forsvant i skogen: www.nrk.no/klima/xl/etterforsker-i-politiet-og-naturvernforbundet-mener-loven-for-norsk-skog-ikke-beskytter-viktig-natur-1.16103401
- Skogbruket bryter egne miljøregler – beholder det grønne sertifikatet: www.nrk.no/klima/skogbruket-bryter-egne-miljoregler- -beholder-det-gronne-pefc-sertifikatet-1.16266721
- Laget gjørmebad - godtar ikke millionbot: www.nrk.no/klima/dekket-truet-art-med-store-mengder-slam- -godtar-ikke-millionbot-1.16202728
- Økokrim slår alarm: Verdifull skog hogges ulovlig i Norge: www.nrk.no/klima/okokrim-roper-varsko-om-ulovlig-hogst-i-norge-1.16606904
- Fortviler over hogst av hønsehaukreir: www.nrk.no/innlandet/fortviler-over-hogst-av-honsehaukreir-pa-toten.-glommen-mjosen-skog-beklager-hogsten-1.16452305
- Svært få kommuner har kontroll på når og hvor det blir hogget: www.nrk.no/innlandet/kan-innfore-meldeplikt-for-hogst- -men-nesten-ingen-gjor-det.-okokrim-pek-er-pa-manglende-tilsyn-1.16673811

Våre undersøkelser i Vermedalen, Follsja og Hamar:

- Alt er ikke i sin grønneste orden: www.nrk.no/klima/xl/varslet-om-oversette-miljoverdier-i-skog- -nrk-dro-for-a-sjekke-1.16146542
- Kampen for de unike skogene: www.nrk.no/klima/xl/slik-kjemper-naering-og-miljoorganisasjoner-om-skog-i-follsja-1.16188200
- Veiene som forsvinner i tåka: www.nrk.no/klima/xl/skogsbilveier- -vi-bygger-store-og-mange-veier-for-a-fa-tommer-ut-av-skogen-1.16253948

Forklarende sak som viser forskjellen på plantet skog og urørt skog:

- Veiviseren til de siste skogene: www.nrk.no/klima/xl/slik-ser-du-forskjell-pa-skog-som-er-plantet-og-skog-som-er-naermest-urort-1.16396298

Om myndighetenes arbeid med å verne skog:

- Da vernehåpet brast: www.nrk.no/klima/xl/skogeiere-mener-staten-bryter-lofte-om-vern-av-skog-1.16447913

Politiske oppfølgere:

- Vil ha slutt på at næringen selv passer på skogens sårbare liv: www.nrk.no/klima/vil-ha-slutt-pa-at-skognaeringen-selv-kartlegger-miljoverdier-i-skog-1.16283722
- Stortinget krever gjennomgang: www.nrk.no/klima/stortinget-krever-full-gjennomgang-av-skogbransjens-miljoundersokelser-1.16337864
- Legger økt press på regjeringen etter hogst i verneverdig skog: www.nrk.no/klima/legger-okt-press-pa-regjeringen-etter-hogst-i-verneverdig-skog-1.16390260

Vedlegg 2: Slik bearbeidet vi dataene

A photograph of a forest floor. In the foreground, a large, weathered log is covered in vibrant green moss. To the right, several ferns with light green and brownish fronds are visible. The background is a soft-focus forest with more greenery. The overall lighting is natural and somewhat dim, typical of a forest interior.

«Alt er ikke i sin grønneste orden»

Slik bearbejdet vi kartene

Miljøregistreringen fra 2007

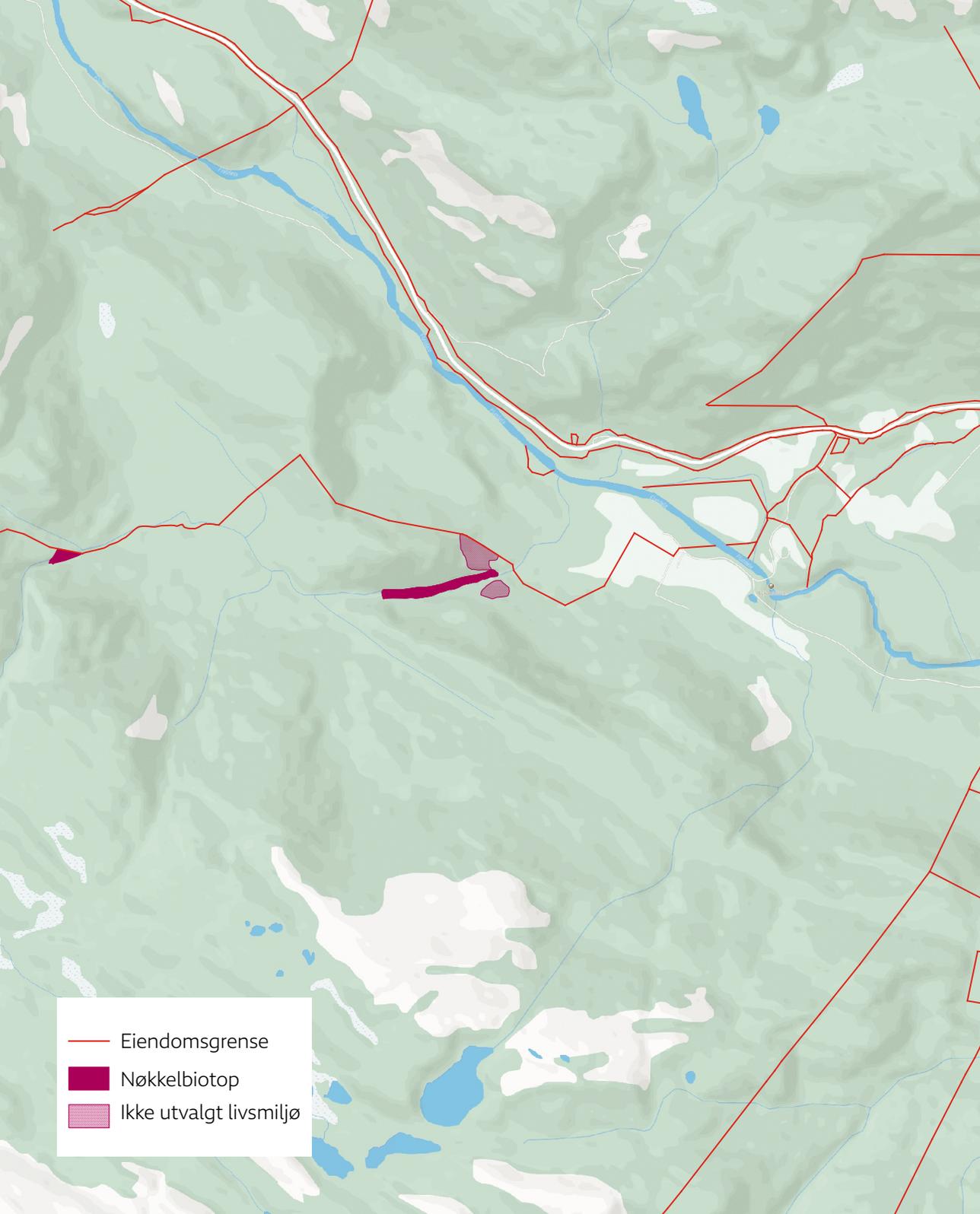
På eiendommen omtalt i saken er det utført registrering i felt gjort av et konsulentfirma.

«MiS instruks for nye områder i Seljord kommune 2007»: instruks for kartlegging av verdifulle livsmiljøer i skog ble gjort av AT Plan (eid av AT Skog). Utvelgelse av miljøverdier ble gjort i Seljord 28.05.2008. Der møtte blant andre AT Skogs rådgivende biolog sammen med representanter fra AT Skog/AT Plan, skogbrukssjef og lokalt skogeierlag.

I Seljord kommune (og da Vermedalen) ble det brukt verdier som i nasjonal instruks i 2007, med kun små, regionale tilpasninger.

Det ble i 2016 gjennomført ny befaring som resulterer i at 2007-registreringen ble videreført og gjelder i 15 år etter videreføringen. Denne var i forbindelse med skogtaksten og hadde til formål å validere skoglige data som volum treslag m.m., samt gi skogfaglige råd om skjøtsel. Befaringen var ikke en ny miljøregistrering.

På kartet til venstre (mørk rosa) ser man to nøkkelbiotoper. Dette er gjeldende miljødata, som er å finne i kartdatabasen Kilden. De to resterende figurene – ikke utvalgte livsmiljø – har NRK fått fra Landbruksdirektoratet.

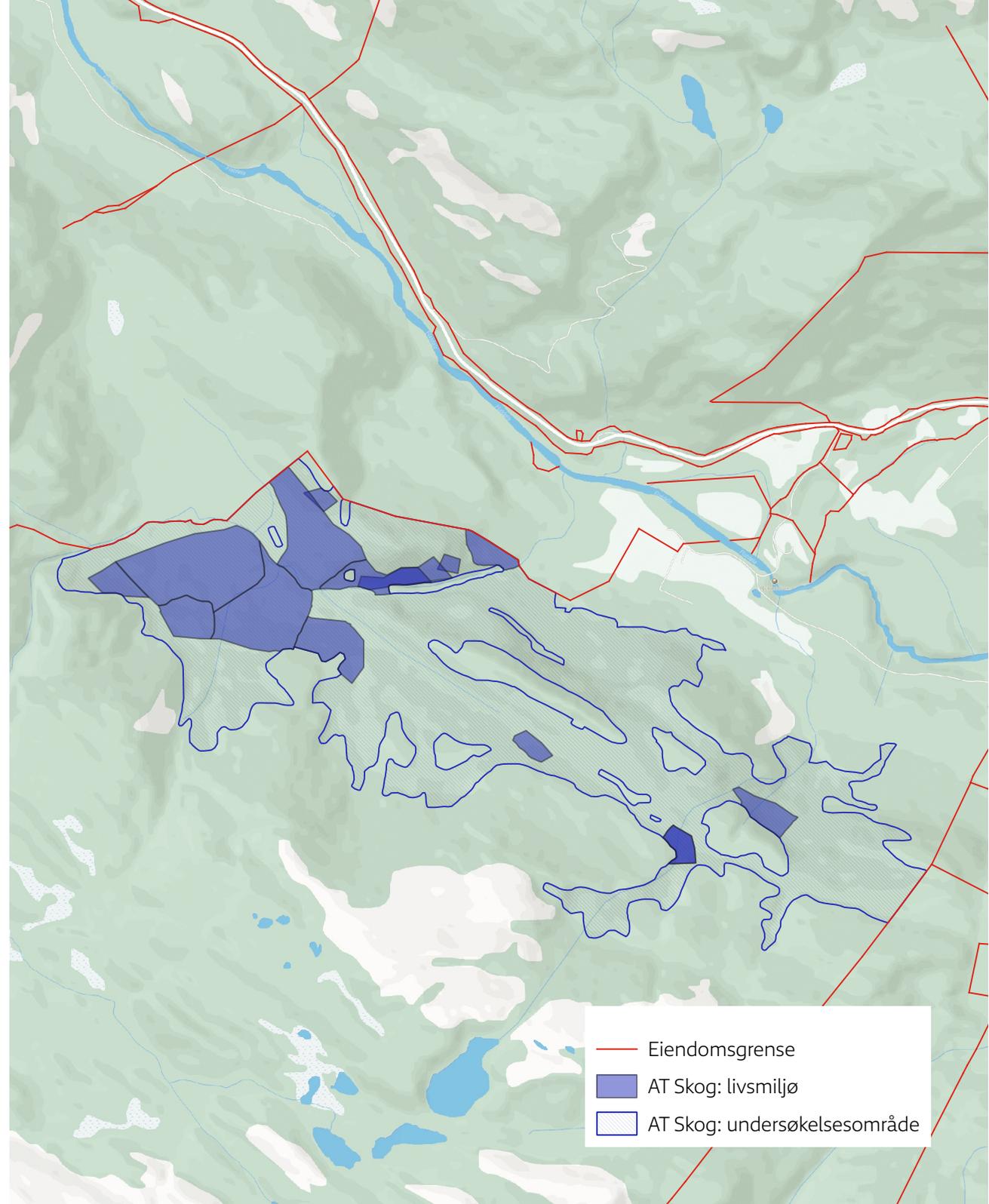
-
- Eiendomsgrense
  - Nøkkelbiotop
  - Ikke utvalgt livsmiljø

AT Skog 2022

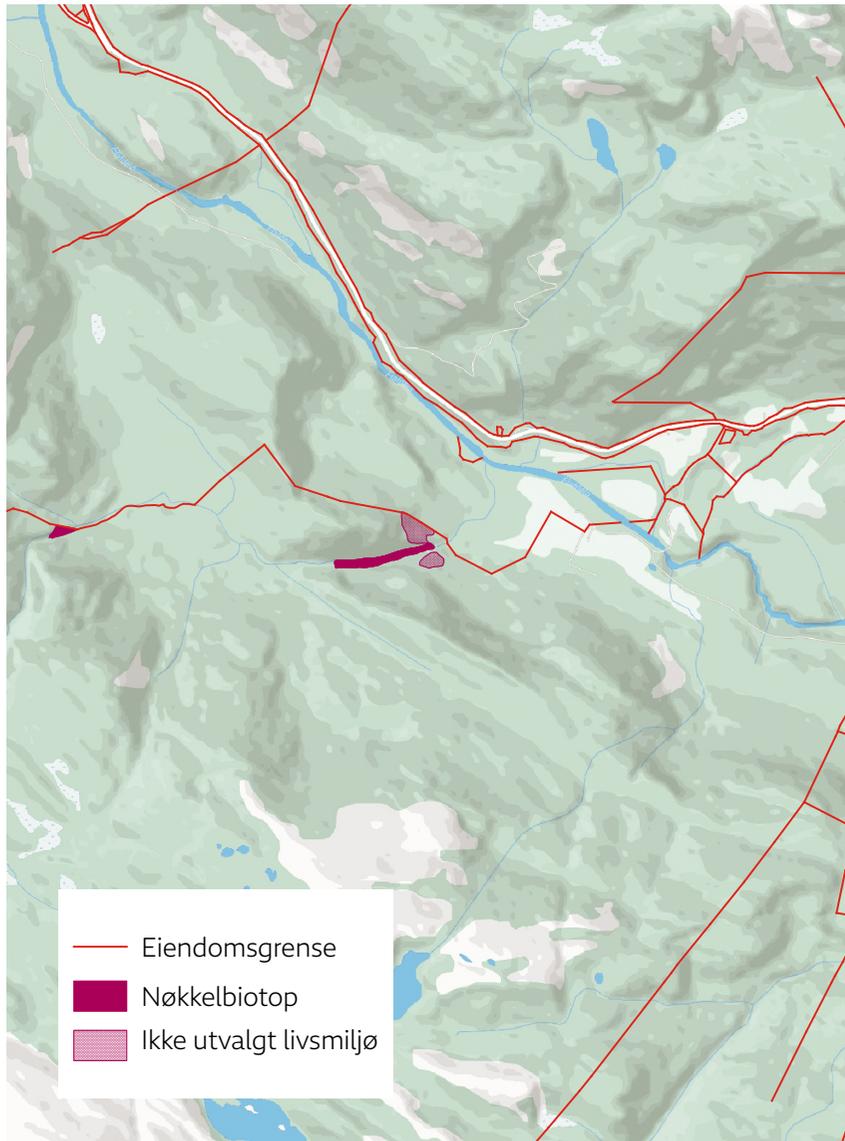
NRK spurte AT Skog om å gjøre en ny kartlegging i skogområdet i Vermedalen. Hensikten var å etterprøve tidligere miljøregistrering fra 2007. Kartleggingen ble gjennomført i september 2022. Det ble bruk to dager i området. AT Skog opplyser å ha brukt dagens nasjonale standard for MiS/NiN.

På kartet her kan man se resultatene AT Skog delte med NRK som resultat av øvelsen.

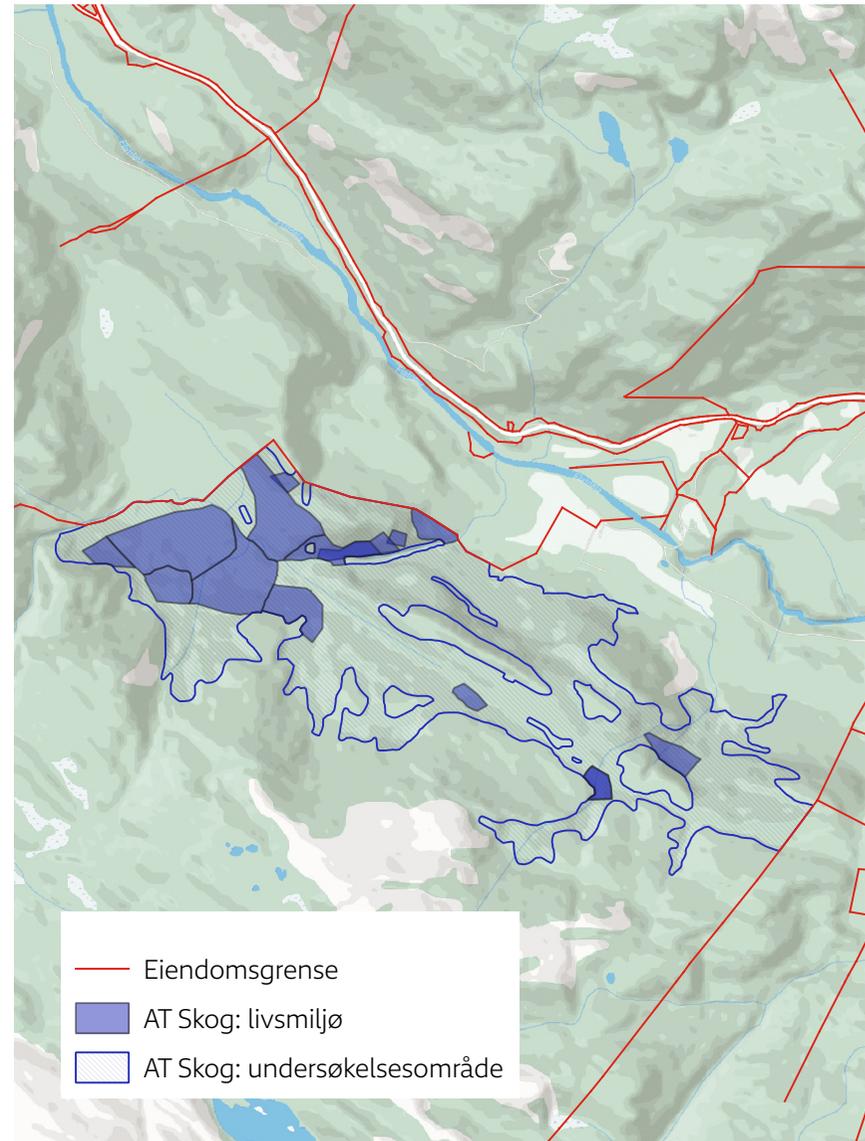
NRK ble opplyst om funn av følgende livsmiljø: Rik bakkevegetasjon, liggende død ved, stående død ved og eldre lauvsuksesjon. Rekkefølgen på livsmiljøene her er tilfeldig.

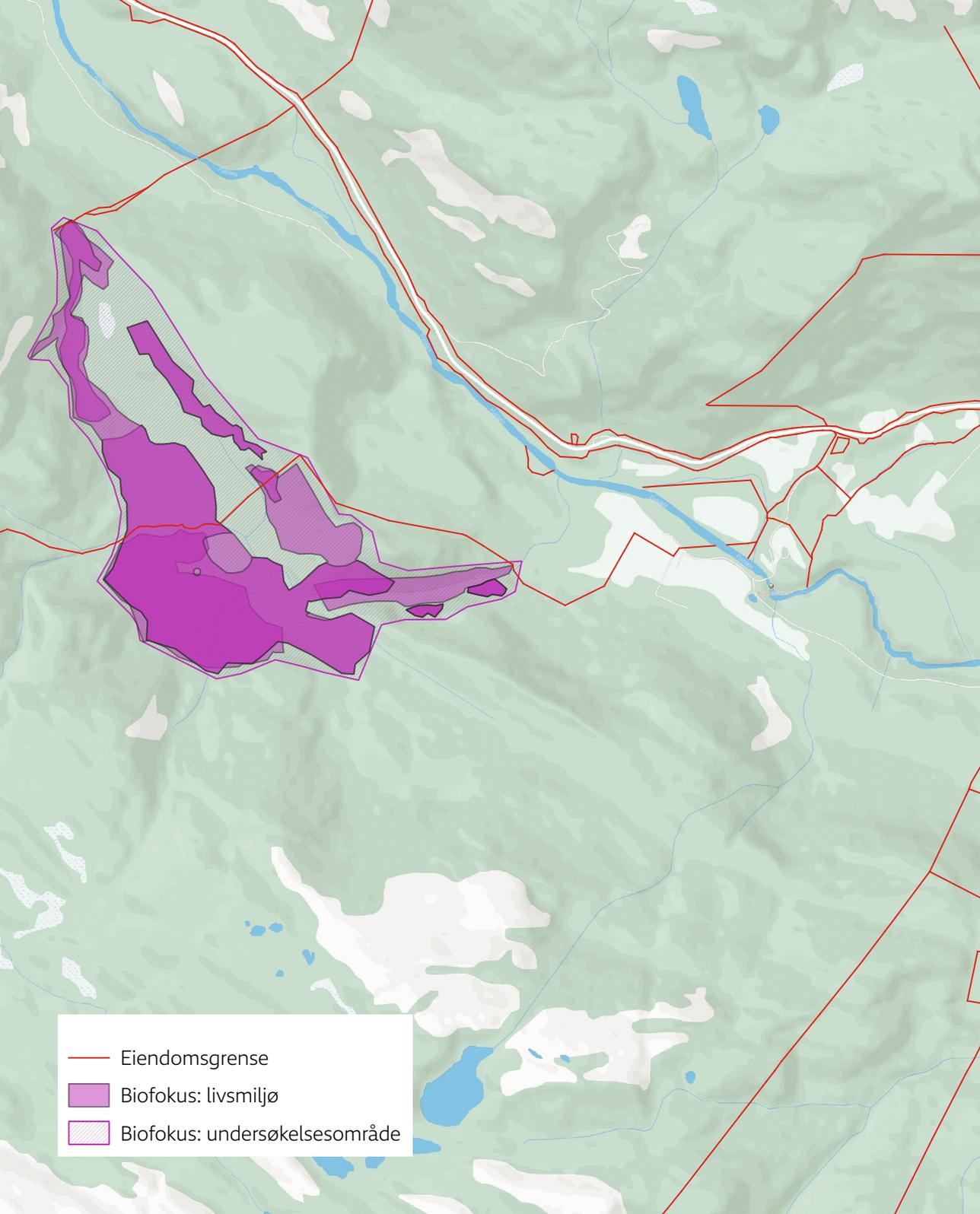

Miljøreg. 2007

AT Skog, 2022

Biofokus, 2022

NRK spurte konsulentfirmaet Biofokus om å gjøre kartlegging i det samme området.

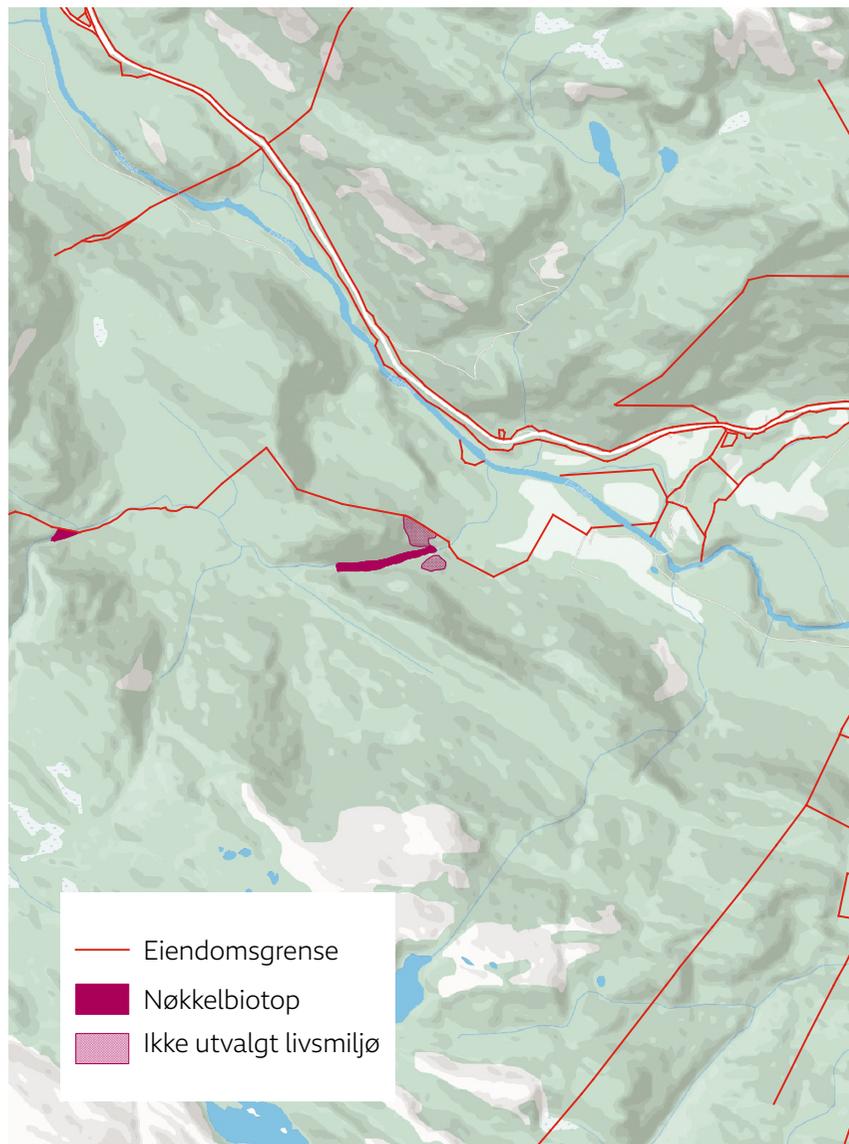
Hensikten var å gjøre en stikkprøve opp mot tidligere kartlegging gjort av skognæringen i 2007 i Vermedalen.

NRK ba Biofokus om å bruke MiS-instruks fra 2009, med inngangsverdier brukt i Notodden kommune. Befaringen ble gjort i juni 2022 sammen med NRK og uten NRK i august samme år.

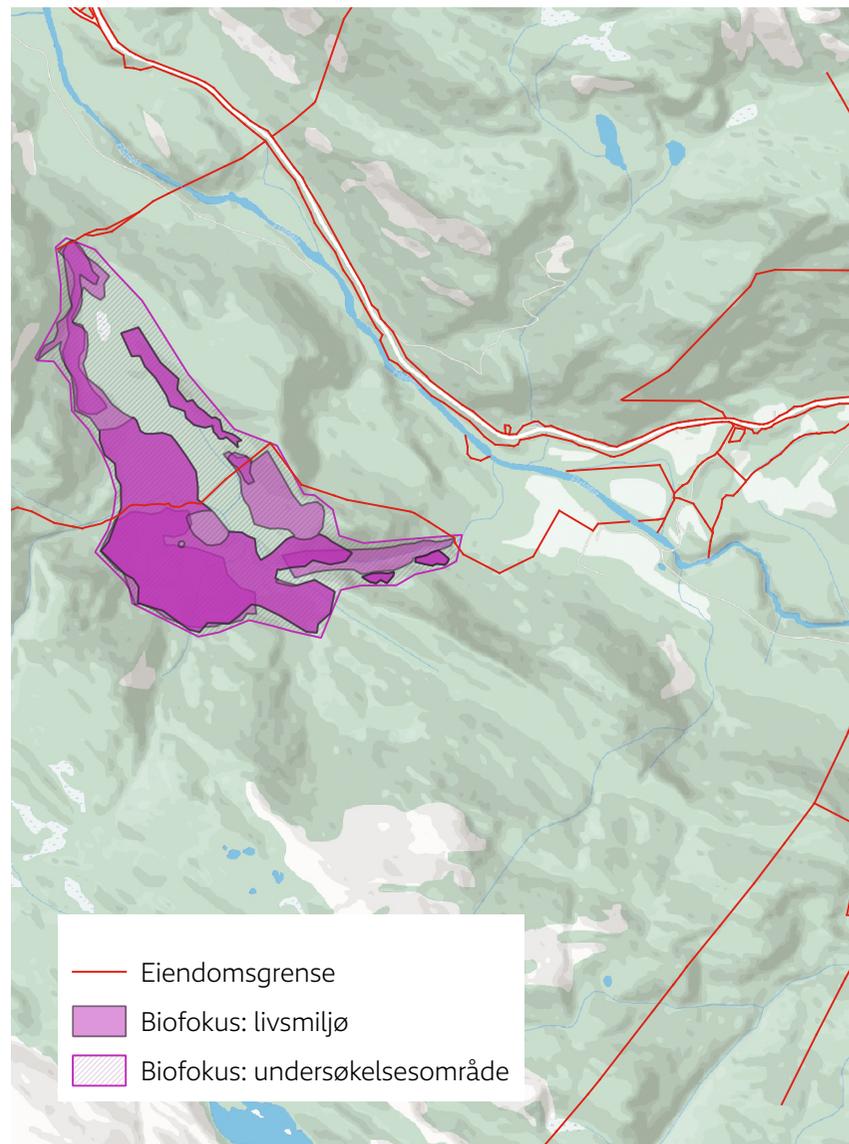
Kartet vedlagt her viser resultatene fra stikkprøven levert til NRK.

NRK ble opplyst om funn av følgende livsmiljø: Rik bakkevegetasjon, liggende død ved, hengelav, bekkekløft og eldre lauvsuksesjon. Rekkefølgen på livsmiljøene her er tilfeldig.

Miljøreg. 2007

Biofokus, 2022

Forskjell i undersøkelsesområde

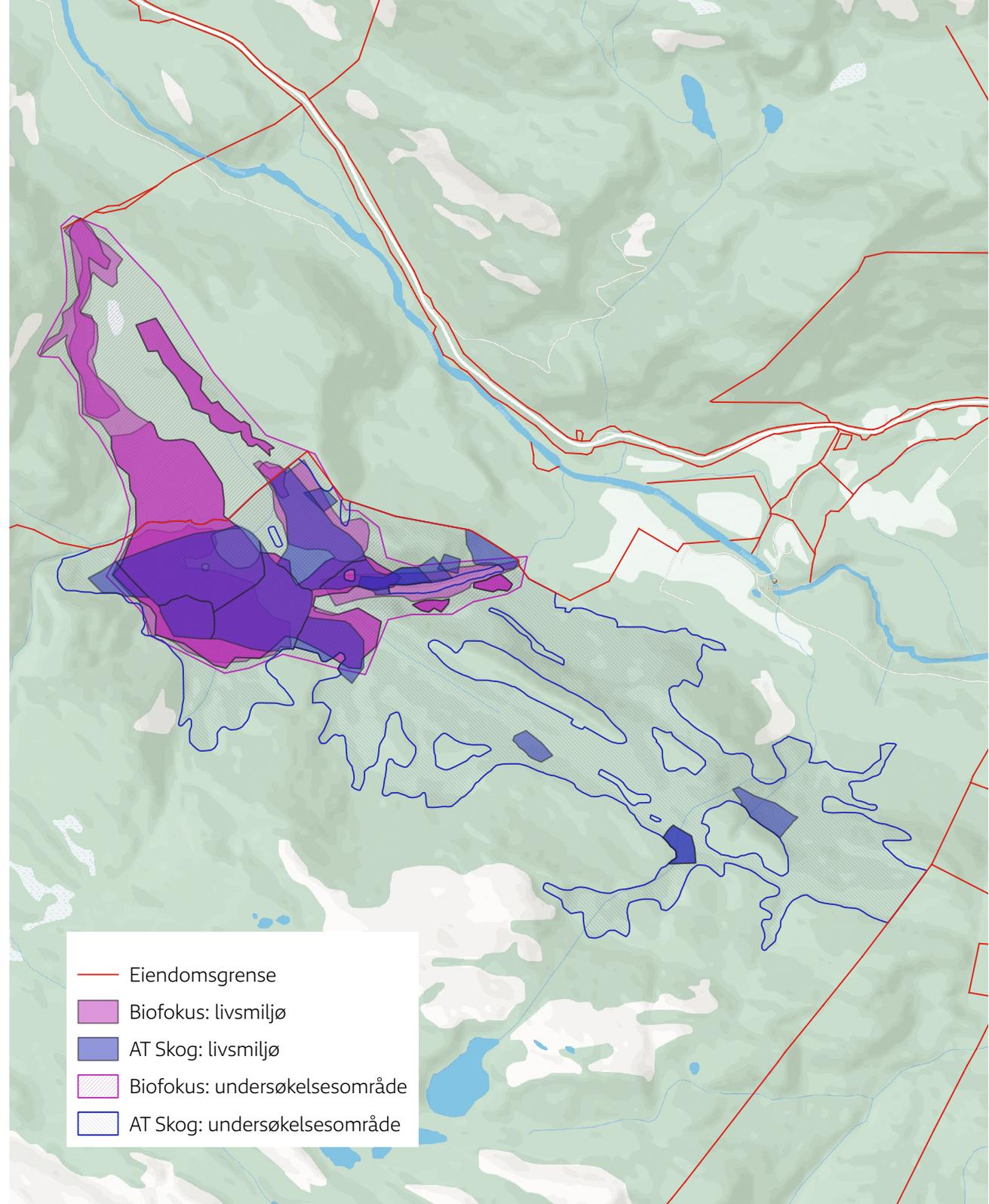
NRK var ikke tydelig nok på hvilke avgrenset område stikkprøvene skulle bli gjennomført i. Derfor har AT Skog og Biofokus endt opp med noe forskjell i undersøkelsesområde.

NRKs sak fokuserer på det området som begge befarte, samt der nøkkelbiotoper og livsmiljøer ble figurert fra 2007.

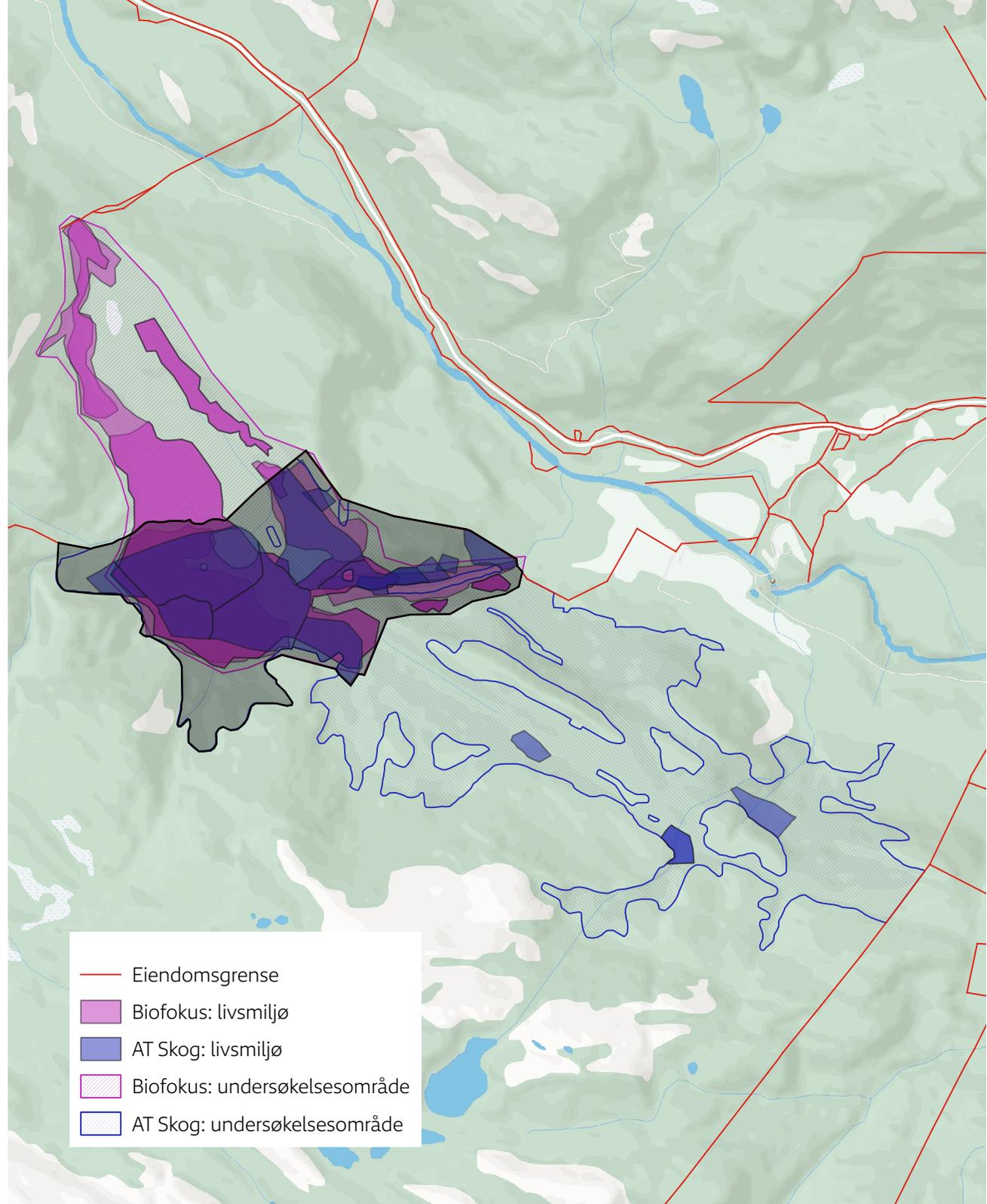
Rådata og stikkprøver

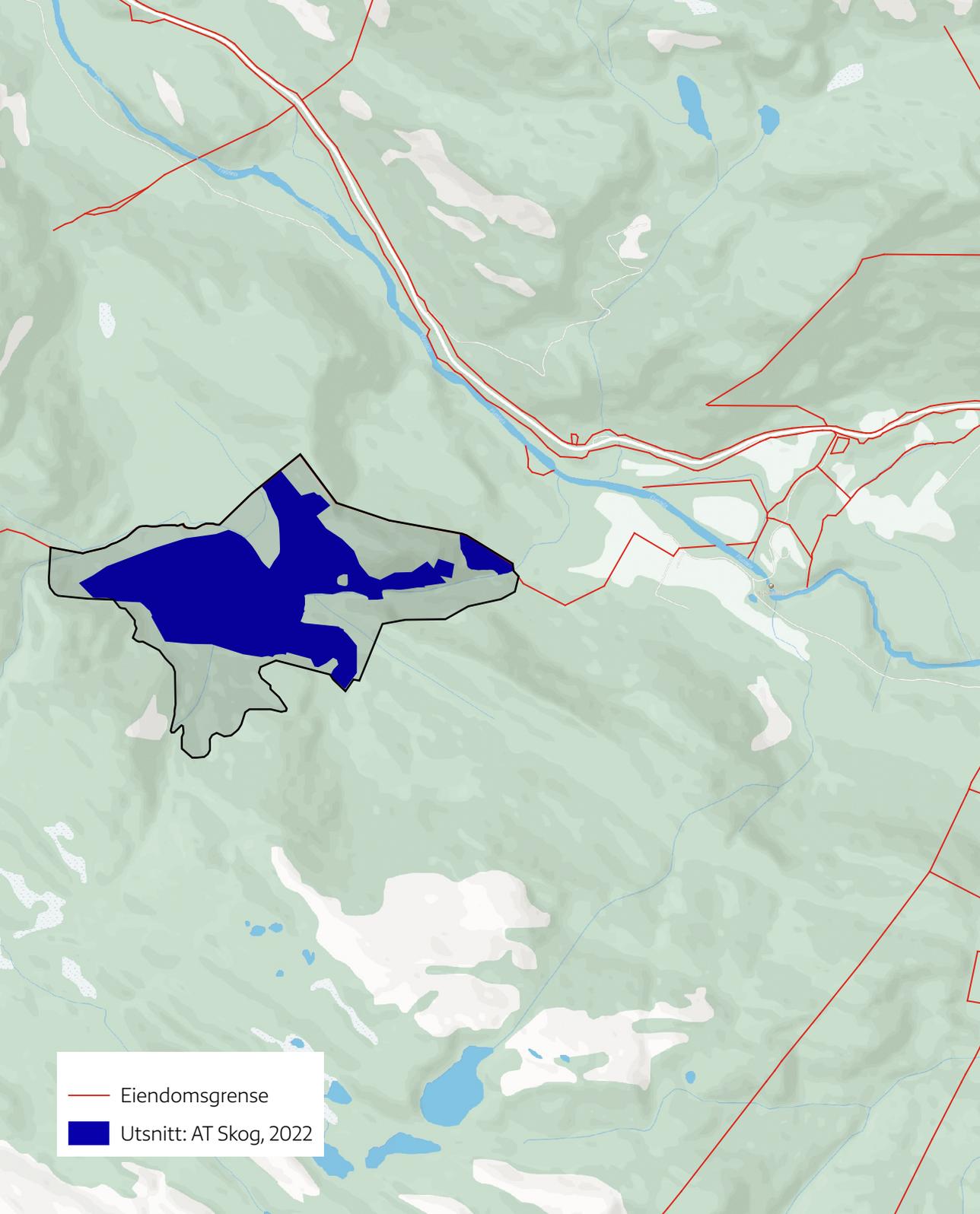
Det er viktig å understreke at ingen av disse kartleggingene er en fullstendig MiS-prosess.

Vanligvis skal det etter slike kartlegginger holdes et utvalgsmøte med rådgivende biolog og representanter fra skognæringen og grunneier. Her velges det hvilket livsmiljø som skal prioriteres og tas vare på som nøkkelbiotoper – spesielt viktige. Her bestemmes altså hva som kan hogges og hva som skal stå urørt.

På dette kartet viser den svarte avmerkingen det området saken dreier seg om.

— Eiendomsgrense
■ Utsnitt: AT Skog, 2022

Utsnitt: AT Skog

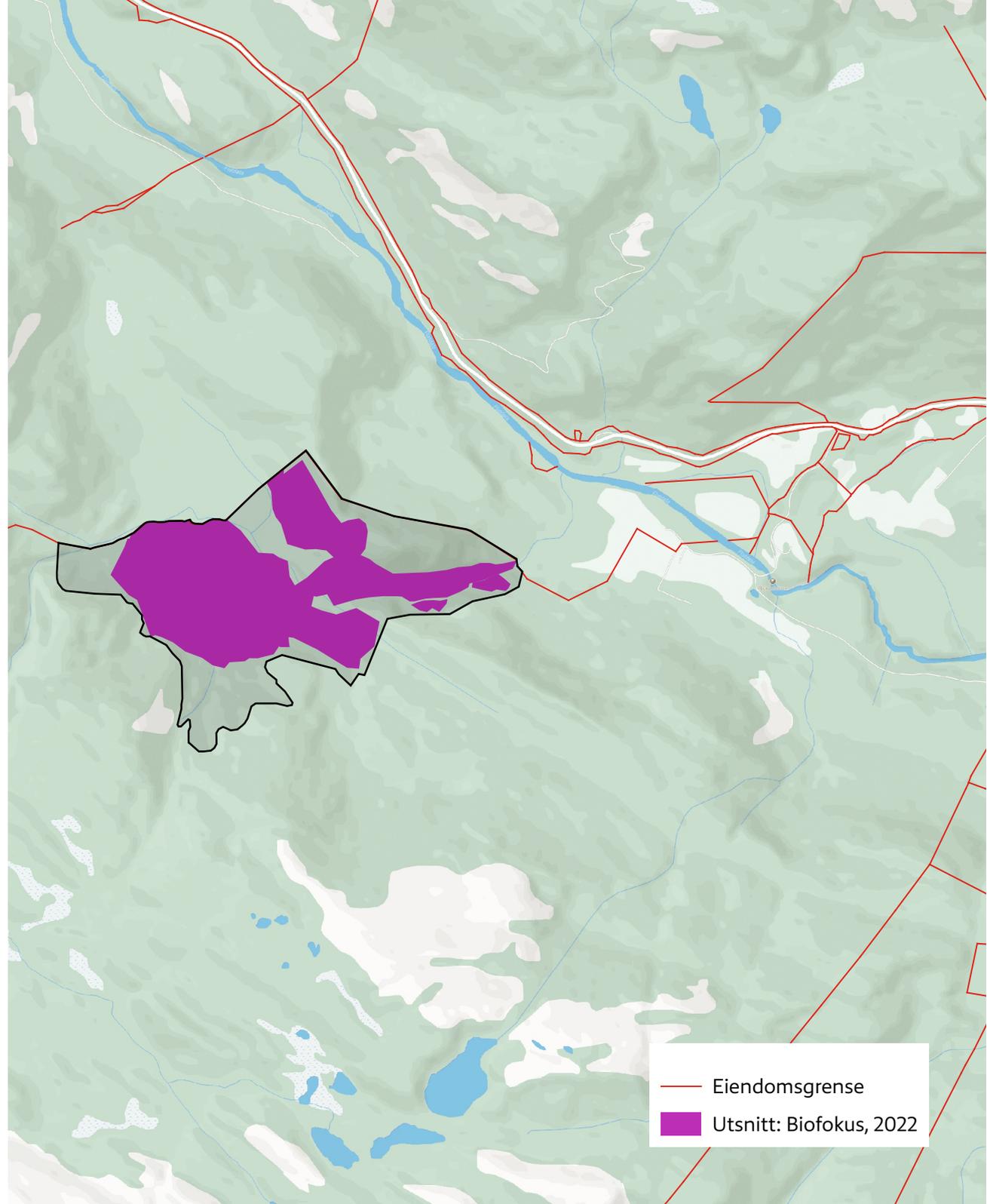
Dette utsnittet av befaringen til AT Skog fra 2022 var det som ble brukt i NRKs sak. Der valgte vi å ikke vise frem de spesifikke livsmiljøene, men heller vise området hvor livsmiljøene ble registrert.

Areal: ~243 dekar

Utsnitt: Biofokus

Dette utsnittet av befaringen til Biofokus fra 2022 var det som ble brukt i NRKs sak. Der valgte vi å ikke vise frem de spesifikke livsmiljøene, men heller vise området hvor livsmiljøene ble registrert.

Areal: ~296 dekar

NRK

BJØRN ASLE NORD Journalist
RAGNHILD MOEN HOLØ Journalist
HANNAH AMANDA HANSEN Datajournalist
ANDRÉ FAGERNÆS-HÅKER Fotojournalist, illustratør
CHRISTINE FAGERBAKKE Fotograf
RONALD HOLE FOSSÅSKARET Fotojournalist

Opphavsrett NRK © 2023
Reportasjeleder: Astrid Rommetveit, Redaktør: Kristin Ytre-Arne